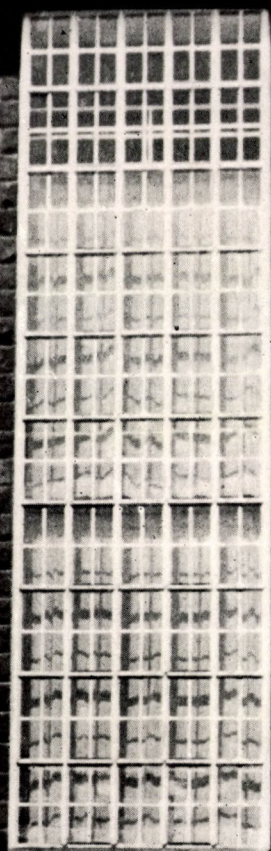


KUBINSZKY MIHÁLY



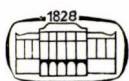
Gy

**GYÖRGYI
DÉNES**

KUBINSZKY MIHÁLY

GYÖRGYI DÉNES

Györgyi Dénes pályája fél évszázad magyar építészetének változásait tükrözi. Működését a századfordulón kezdi, s mint Kós Károly barátja, a népi építészet hagyományaira támaszkodó formaképzéshez csatlakozik. Első rajzai, tervpályázatai ebben a szellemben fogantak. A két világháború közötti időszakban Györgyi is a retrográd historizálás szellemében dolgozik néhány évig, de hamarosan felismeri az avantgarde építészet jelentőségét, s 1930 körül már a modern architektúra művelői között találjuk. Legjelentősebb épületei kiállítási pavilonok és lakóházak. A felszabadulás után az újtípusú általános iskola építészeti kérdéseivel foglalkozik.



AKADÉMIAI KIADÓ · BUDAPEST

ISBN 963 05 0406 5

GYÖRGYI

ARCHITEKTÚRA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

ÉPÍTÉSZETTÖRTÉNETI ÉS ELMÉLETI BIZOTTSÁGÁNAK

ÉS A MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGÉNEK

KÖNYVSOROZATA

SZERKESZTI MAJOR MÁTÉ

GYÖRGYI DÉNES

ÍRTA

KUBINSZKY MIHÁLY

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1974

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója

Felelős szerkesztő: Dr. Szucsán Miklós

Burkolóterv: Lengyel Lajos

Műszaki szerkesztő: Erdősi Katalin

Terjedelem: 4,185 (A/5) ív + 4,65 ív melléklet

74.562 Akadémiai Nyomda, Budapest

Felelős vezető: Bernát György

ISBN 963 05 0406 5

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1974 — Kubinszky Mihály

Printed in Hungary

*„a két világháború közti
sötét és szomorú magyar világ
egyik legkiválóbb
magyar építőművésze”*

K Ó S K Á R O L Y



Ennek a munkának célja kettős. Először is emléket kíván állítani a magyar művészet múlt századi felvirágoztatásában érdemeket szerzett Györgyi család építészarjának. Másodsor az ő példájával kívánja megvilágítani a XX. század első felének magyar építészetét. Ennek periódusai szükségszerűen Györgyi Dénes életművének periódusai is. Alig találhatnánk építészti, aki a magyar építészetet átalakulása — a századforduló nemzeti formatörekvéseitől a kiforrott kortárs építészet felé vezető — útján ilyen hűen követné nyomon. E kor avantgarde építészetét más művekből már megismerhettük; most az egész hazai építészetre jellemző színvonalas átlag tükröződik számunkra annak az építésznek alkotásaiból, aki sokat tett azért, hogy az élvonal vívmányai elterjedhessenek.

Szerző köszönetét fejezi ki Györgyi Dénes özvegyének, aki képek, adatok rendelkezésre bocsátásával fáradhatatlanul szolgálta ennek az írásnak elkészültét. Köszönet illeti dr. Merényi Ferencet, hogy értékes adatgyűjtését önzetlenül rendelkezésemre bocsátotta, Pusztai Lászlót, hogy az Országos Műemléki Felügyelőség tervtára Györgyi-anyagának megtekintésénél és a munka lektorálása során tanácsaival segítséget nyújtott. A Budapesti Történeti Múzeum Újkori és Legújabbkori Osztályának s kivált Gaál Évának köszönöm, hogy a rajztár anyagát megtekinthettem, Kós Károlynak, hogy a régi barátságról emlékeit megírta s elmondta nekem, s végül Schaefer Ferencnek, hogy munkatársi visszaemlékezéseibe beavatott.

Györgyi Dénes életművének felvázolásánál több éves előkészítés ellenére sem értem el teljességet. De ehelyett céloim is inkább az volt, hogy a jellemző művek és a kor értékelésével szerény adalékot nyújtsak a modern magyar építészet kibontakozása eddig még csak hézagosan feldolgozott anyagához.

A XIX. század utolsó évtizedeiben, amikor a festészet az impresszionizmussal már saját útjait járta, az építészetben is megkezdődött az erjedés és az új keresése. Haladó művészek véget kívántak vetni annak a hagyománynak, mely a reneszánsz építészet kivirágzása óta szüntelenül csak az antik formákat ápolta. A térművészet, a téralkotás klasszikus megoldásai már sok esetben nem tudták kielégíteni a korszerű igényeket, az új építőszerkezetek, melyekhez új formák kívánkoztak, amazoknál nagyobb és több lehetőséget biztosítottak.

A művészi alkotások, a kultúrát hordozó kifejezésformák mindig ott változtak meg először, ahol ehhez a kedvező társadalmi feltételek biztosítottak voltak, s ahol ezen túlmenően a társadalom érdeklődése a művészek ambícióját serkentette. Itália s Franciaország már a múltban is hagyományos gócai voltak a művészi lendület szításának, a XIX. századi társadalmi átalakulás révén azután a kultúra — nevezetesen a polgárság kultúrája — Európa más országaiban is olyan színvonalra emelkedett, hogy az általános művészeti fejlődést is hathatósan befolyásolta. Ez legelőbb a kulturális hagyományokban amúgy is gazdag Angliában mutatkozott meg.

A század utolsó két évtizedében már Magyarországon is a nemzeti öntudathoz kedvező anyagi lehetőségek társultak, s így a polgárság kulturális szempontból is magasabb igényeket támasztott; igyekezett többek között művészeti megnyilatkozásokban is felemelkedni. A polgárság mind jelentősebb része aktívan vett részt a művészetek pártolásában, felfogását tekintve akár konzervatív, akár haladó volt. A „felzárkózás” utáni vágy a gazdasági fellendülés nyomán terebélyesedő magyar városok arculatán, az utcaképen, a városok terein, az épületek homlokzatain egyaránt kikristályosodott. A konzervativizmus „találó” megjelenése az a — helytelenül — eklektikának nevezett építészeti stílus, mely végső fokon az antik formakincs-alkalmazás utolsó alkotó fázisának bizonyult. Ezzel szemben a haladó építészet hazánkban mintegy 1890 óta többféle megoldással kísérletezett: a külföldi próbálkozásokat követő formamegújítás törekvései a szecessziónak nevezett megnyilatkozásokba torkolltak; a nemzeti formákat ápoló építészet jórészt a népművészetből táplálkozott, de csak nehezen tudta az összegyűjtött alakzatokat az új követelményeket kielégítő nagyobb épületekre is alkalmazni. Természetesen a formakeresésnek ezenkívül más jelentős irányzatai is a haladást szolgálták; főként a puritánabb

megjelenésű épületek említésre méltóak. Számtalan értékes egyéni kísérlet tarkította azokat az évtizedeket, melyek idején, egészen az első világháborúig, a magyar építészetnek sikerült több száz éves fejlődése egyik csúcspontját elérnie. Ez a fejlődés részben a társadalom kulturális igényeiből fakadt, s így nem szakítható el a kulturális élet más ágaitól; az irodalom, a zene, valamint a képzőművészet többi ágainak magas színvonala közismert. Sajátos magyar művészet, sajátos magyar építészet is alakult ki. Ez a sajátosság természetesen nemcsak a formákban nyilatkozott meg; az építészet egészét áthatotta. Érdekes volt a magyar művészet különböző ágainak és így a magyar építészetnek alakulása a két világháború közötti időszakban is. Az első éveket a meghaladott eklektikába való görcsös kapaszkodás és a szecesszió utóélete jellemezte. Ezt követően feltűnt, egyelőre kisebb alkotásokban, az „új építészet”, elsősorban a Bauhaus hatása. Ismét sajátos körülmények következtében: a harmincas években a modern építészet Magyarországon általánosan is kezdett kibontakozni. A kor politikai beállítottságának ellenére következett be nálunk az átalakulás. A magyar építészetnek ez a több mint fél évszázados szakasza önmagában is több érdekes periódusra oszlik, és lényegileg a második világháborúval záródik.

E fél évszázad építészetét számtalan jeles művész, építész alkotásai határozták meg. Voltak közöttük olyanok, akik egy-két nagy művel váltak ismeretessé, s olyanok, akik hosszú évekig tudtak sikeresen dolgozni. Voltak, akik a külföldi élvonal munkásságát figyelték és ültették át hazai földre; voltak, akik a magyar nép hagyományait ápolták. Önálló építészeti ötletek felvillantásában sem volt hiány. Néhány művészünk grafikára szorítkozott, s elképzelt épületeit vetette papírra. Voltak, akik igazságuk meggyőződésében radikális újítással igyekeztek a magyar építészetet befolyásolni. Azonban csak kevesen voltak olyanok, akik az átalakulás egész időszakában fejtettek ki színvonalas építészeti tevékenységet — akik sohasem vonultak vissza s nem kötötték magukat más elvhez, mint ahhoz, hogy mindenkor a felfogásuk szerinti lehető legjobbat és legszebbet keressék. Ezek közé tartozott Györgyi Dénes építész.

Györgyi Dénes 1886. április 25-én született Budapesten. (1. kép.) E polgári család művészeti tevékenységéről már régóta ismert. A dédapa, Giergl Alajos a biedermeier korszak szolid ezüstművese. A nagyapa, Giergl Alajos (1821—1863) magyarságának bizonyítására megváltoztatja az egykor bajor család nevét: Györgyi Alajos névre magyarosít. Fiatalon kerül a bécsi akadémiaúra, ahol Rahl tanítványa. Majd bejárja Itáliát, s hazatérve arcképfestéssel foglalkozik. A fiatalon elhunyt festőművész gyermekei között már építészt is találunk: Györgyi Géza (1851—1934) a festészen kívül tervezéssel is foglalkozik. A berlini akadémián folytatott tanulmányok után Ybl Miklós (1814—1891) műtermében kezdi pályafutását, később pedig Hauszmann Alajos (1847—1926) mellett dolgozik. A századfordulón Hoepfner Guidóval (1868—?) társul; neve ezután válik ismeretessé. Az ifjabb fiútestvér, Györgyi Kálmán (1860—1930) — Györgyi Dénes apja — a Fővárosi Iparrajziskola majd Képzőművészeti Főiskola tanára, az Iparművészeti Társulat titkára s későbbi igazgatója, az iparművészeti szakirodalom buzgó és jeles művelője. Több évtizeden át szerkeszti a Magyar Iparművészet c. folyóiratot, mely a századforduló korában jelentős mértékben járul hozzá a közönség és az iparművészek ízlésének alakításához. A közeli

rokonsághoz tartozott Giergl Kálmán (1863—1954) — Györgyi Kálmán unokaöccse — is, aki a kedvtelésből végzett festészet és műgyűjtés mellett (mely utóbbiról pesti lakásában szép gyűjteménye tanúskodott) a család legismertebb tervező építésze volt: a Korb Flórisal (1860—1930) együtt vezetett irodában tervezték a pesti Klotild-palotákat, a Zeneakadémiát, Kolozsvár, Debrecen és Budapest jó néhány egyetemi épületét és még sok más eklektikus alkotást. A távolabbi rokonsághoz tartozott Giergl Henrik is; az ő Váci utcai üvegárukereskedésének kirakatában saját művészi tárgyai is díszeltek. Nem csoda, ha e család sarja, Györgyi Dénes is a művészetek iránt vonzódott, és középiskolai tanulmányai elvégzése után beiratkozott a budapesti műegyetemre.¹

Az építészképzés Budapesten éppen azokban az években virágzott fel, amikor Györgyi Dénes tanulmányait folytatta.² A művészetek és így az építészet megújulásának kezdeményezése, Lechner Ödön (1845—1914) és követőinek eszméje magával ragadta az ifjúságot. Törekvéseiket építész-tanárok és gyakorló építészek egyaránt pártolták: pályázatokat hirdettek számukra, díjakat tűztek ki, az éppen megszületett hazai építészeti szaksajtó tanulmányi terveiket, rajzaikat közölte. A lelkes egyetemisták egyik szellemi vezére Kós Károly (1883—) volt. Györgyi Dénest szoros barátság fűzte az egy évfolyammal idősebb kollégához, aki rajzaival és terveivel már akkor felhívta társai figyelmét az erdélyi magyar népművészet megismerésének fontosságára.³ A fiatal festők ez idő tájt fellángoló mozgalomhoz hasonlóan a Kós köré tömörült lelkes építésznemzedéket is gyakran nevezték „fiatalok”-nak.

1908-at írtak, s a nyugat-európai kultúra-központokban a hullámvonallal jellemezhető szecessziós építészetet éppen ez idő tájt igyekezett egy nyugodtabb, tárgyilagosabb szemléletű építészet felváltani. Magyarországon a gyakorló építészek egyik csoportja kitart a sajátos lechneri formakincs alkalmazása mellett, ugyanakkor mások radikálisan puritán kompozíciókkal kísérleteznek.⁴ A fiatalok a népművészet felé fordulnak; stilisztikai és érzelmi értelemben elképzeléseiket romantikus vonások szövik át.

Ez a hatás Györgyi Dénesnél a következő években meghatározó marad. Ilyen szellemben készíti díjnyertes egyetemi pályázati rajzait, s ezt a légkört szívja magába, amikor negyedéves korában Kósnak és Jánszkyknak segít a zebegényi templom terveit rajzolni (1908). Ez évben egyetemi tanulmányait befejezi, s 1909-ben építészoklevelet szerez. Amikor Kóssal társulva a városmajori iskola épületét tervezik, még kísért az egyetemi évek népi építészeti hatása, de munkáit egyhamar a magyar népművészettől eltérő, inkább a skót, az angol s a finn építészek formakísérleteire emlékeztető vonások színezik. Az ifjú Györgyi Dénes itt már bebizonyítja, hogy nem köti magát egyetlen felfogáshoz sem; tehetségének ösztönöségével legjobb meggyőződése szerint válogat a neki tetsző formák között.

10 Bizonyára ennek a nagyvonalúságnak és a családi kapcsolatoknak köszönheti 1910-ben az Országos Iparművészeti Iskolához szóló meghívását.⁵ Jóval később, 1923-ban, rendes tanárrá nevezik ki. Györgyi Dénes életét voltaképpen a tanári munka határozta meg: figyelemmel kísérte a világ építészetének alakulását, kapcsolatban maradt a hazai hivatalos körökkel, és állandóan érintkezett az új iránt mindenkor fogékony ifjúsággal. E kapcsolatok hatására az ő építészeti munkája sokkal hajlékonyabban követte a fejlődést, mint másoké. Néha divat és kompromisszum ugyan megkötötték, de máskor — főleg amikor tanít-

ványainak lelkesedése őt is áthatotta — tehetsége ismét magasan szárnyalt.⁶ Nem utolsósorban tanári pályája és személyi kapcsolatai révén jeles építkezésekre kapott megbízást; szinte pályafutásának kezdete óta elhalmozták munkával. Családi lakóházak, bérvillának és bérháznak nevezett lakóépületek, majd később ipari épületek megbízásai váltották egymást. Ezek mellé működésének szinte egész idején a tervpályázati munkák társultak; ezeket hol szabadon választotta magának, hol felkéréseknek eleget téve vállalta.

Az épülettervezési munka mellett már korán vesz részt kiállítások rendezésében — kiállítási épületek és belsők tervezőjeként. 1909-ben Debrecen város az iparművészeti kiállítás rendezéséért a kereskedelmi és iparkamara aranyérmével tünteti ki, később Kassán hasonló érmet nyer. 1912-ben pályamunkáját a Magyar Mérnök és Építész Egylet az Ybl Miklós-éremmel tünteti ki. Az első világháború megakasztja terebélyesedő tevékenységét. Katonai szolgálatot ugyan nem kell teljesítenie, mert bal karja kis gyermekkorra óta merev; a megbízások azonban ritkulnak. Talán ez is, még inkább a háború borzalmai a polgári szemléletű építész a szociális tanokkal szemben fogékonyabbá teszi: a Tanácsköztársaság idején tartott előadását azonnal ki is nyomtatják.⁷ Ekkor, 1919-ben nősül meg. Felesége Grofcsik Emília; az ő révén kerül kapcsolatba a Balaton vidékével, mely végül is Pest mellett második hazája lesz.

A Balaton partjára tervezett első nagy épülete, a keszthelyi múzeum azonban annak a visszahatásnak példája, mely a húszas években a magyar építészetet is vissza akarja fordítani a maga útján. Az újbarokk épületek kedvelése az európai építészetben még az első világháború előtti évekre vezethető vissza, hogy azután a háború megrázkódtatásai nyomán a „cifra nyomorúság” általános architektonikus megtestesítőjévé válják. Györgyi Dénes szorgalma és ízlése töretlen, de lendülete csakúgy, mint másoké, megtörik.

Alig egy újabb évtized után megjelennek hazánkban is a modern építészet első értékes példái: Györgyi Dénes ismét illeszkedik a haladáshoz. Még retrográd, álnépies és újbarokk stílusú munkák mellett tisztuló megoldások, nagyvonalú tömegkompozíciók, ötletes, modern formák születnek rajzasztalán. Újabb kiállítási épületek jelzik alkotói útját: Barcelona, Brüsszel, Párizs. Hivatalos körök is elismerik munkásságát: 1935-ben a Képzőművészeti Társulat ítéli neki nagydíját, 1936-ban a Magyar Képzőművészek Egyesületének aranyérmét kapja, s végül 1937-ben a Magyar Építőművészek Szövetségének mesterdíját nyeri el.⁸ A külföld is felfigyel tevékenységére: az idegen nyelveket beszélő, művelt mestert külföldi lapok hasábjain is megszólaltatják, s a kiállítási épületekért előbb a belga Lipótrend parancsnoki keresztjét, utóbb a francia becsületrend tiszti keresztjét kapja. A harmincas években tevékenykedő Györgyi Dénesnek egyik nagy érdeme, hogy a kormányzat — melytől alig lehetett elvárni a haladó építészet iránti fogékonyt — lassan tudomásul vette a hazánkban akkor kibontakozó modern építészeti fejlődést; hiszen Györgyi Dénes — elsősorban külföldi — kitüntetései súlyosabban estek a latba, mint az avantgarde politikai szempontból is „gyanús” törekvései.

Az avantgarde-hoz való felzárkózáshoz azonban Györgyi Dénesnek már, úgy látszik, nem volt ereje. Eljártak az évek felette, a második világháború kitörése amúgy is szárnyát szegte az alkotómunkának. A tervezőmunkát kezdték a szaktanácsadások felváltani. Az

ötvennégy éves Györgyit még elhalmozták kitüntetésekkel: 1940-ben — például — a Lechner Ödön Társaság építészeti nagydíját nyerte el.

A hatvan éves férfit az élet egyik legnagyobb csapása éri: 1945-ben elveszti egyetlen fiát. A megtört ember a következő években ugyan minden erejével igyekszik még egyszer bekapcsolódni az alkotómunkába, a felszabadulás után nyíló építési lehetőségeket megragadni. Az újfajta általános iskola épülettípusainak kialakítására vonatkozó kísérletei építészeti pályafutásának utolsó érdemleges lépését jelentik. 1950-ben még bekapcsolódik az állami tervezőirodák tevékenységébe is, betegsége azonban rövidesen megakadályozza a további munkát. Almádiban, a Balaton-parton, ahol életének sok szép évét, de oly keserves pillanatait is töltötte, éli utolsó éveit. 1961. november 21-én itt hal meg.

Balatonalmádi, ez a fejlődő s lakosainak kultúrájáról ismert üdülőhely már néhány évvel halála után utcát nevez el róla. Ezzel rója le háláját az alkotóval szemben, aki lan-
kadatlan, becsületes munkájával rászolgált erre az elismerésre is.

Amikor a negyedéves Kós Károly a harmadéves Györgyi Dénessel 1907-ben megrendezte az építészmérnök-hallgatók első kiállítását, tanárok és hallgatók egyaránt érezték, hogy a kiállítók köré tömörült csoport lelkes munkájából merőben új építészeti felfogás sugárzik. Ehhez a csoporthoz még Zrumeckzy Dezső (1884–1917), Jánszky Béla (1884–1945), Tátrai Lajos, Kozma Lajos (1884–1948), Lechner Loránd (1883–1963), Mende Valér (1886–1918), Bábolnay József (1886–) tartozott. Egyesek „fiatalok”-nak, mások „népiesek”-nek hívták őket, mert fiatal erő fűtötte őket és a népi építészet formakincsének feldolgozásán, alkalmazásán fáradoztak. Nem csupán Kós Károly, a csoport lelke terelte a fiatal építészek figyelmét Erdély építészetére. Nagy hatással volt rájuk Malonyai Dezső „A magyar nép művészete” című könyvsorozatának 1907-ben megjelent első kötete is, mely Kalotaszeg művészetét dolgozta fel. Nem kevésbé lelkesítette őket a nemsokára megjelent második kötet, mely a Székelyfölddel foglalkozott.

Azokon a tervrajzokon, melyeket Györgyi Dénes 1907-ben és 1908-ban egyetemi hallgatóként kiállításokra, illetve a hallgatók részére kiírt pályázatokra készített, valóban Erdély népi építészetének hatása érződik. A tervezett épületek funkcionálisan is megfelelnek feladatuknak; jellegzetességük azonban az a sajátos romantika, ami a magas tetőidomokból, ormokból, toronysüvegekből, sűrű osztású nagy ablakfelületekből, íves tornácokból árad. Ezt a felfogást tükrözik a kis falusi templomok tervei, a Mende Valérral közösen kidolgozott kettős műterem épülete és a mozgófénykép-színház terve is. A kettős műterem terve a Wellisch-alapítvány egyetemi hallgatók részére hirdetett pályázatán II. díjat nyert. (2. kép.) Az I. díjat Kós Károlynak ítélték hasonló felfogásban fogant, de fokozott romantikával átszőtt tervéért. Egy évvel később, ugyancsak a Wellisch-pályázaton, az immár negyedéves hallgatóvá ért Györgyi mozgófénykép-színház tervét III. díjjal tüntették ki.⁹

A Kós Károllyal kötött s egy életen át ápolt barátság az egyetemi tanulmányokat követő években is megszabta Györgyi Dénes építészeti pályafutásának kezdetét. Nem szegődött rajzolónak egyik építész irodájához sem, mint ahogy azt legtöbb fiatal építésztársa annak idején tette, hanem az Iparművészeti Iskolánál vállalt oktatói állást, s emellett önálló építészként — egyedül vagy társal — tervpályázatokon vett részt. Így egyelőre azokkal a társakkal dolgozhatott együtt, akikkel szellemileg már az egyetemen összefonódott. A hala-

dás iránt fogékony fiatal építészek természetesen nemcsak a magyar népi építészeti tanulmányozták, széles látókörük és tájékozottságuk révén a világ haladó építészeti alkotásainak ismeretével is gazdagodtak. Györgyire főként az angol építészek voltak hatással. Baillie Scott, Voysey, Mackintosh műveit nemcsak ismerte, azok szellemét, művészeti modorát is felfogta, és sikeresen ültette át hazai földre. Leginkább a gyöngyösi városházatervpályázat, a kassai és debreceni lakóházak, valamint a kiskunhalasi iskola tanúskodnak az angol építészet ismeretéről és hatásáról.¹⁰ Nem véletlen, hogy Györgyi Dénes pályája kezdetén éppen az angol művészet iránt volt fogékony: apjának munkaköre, érdeklődése és ismeretsége révén az iparművészet mezsgyéjén fejlődött ki művészeti ízlése. A századforduló gondolatvilágába illik Györgyi Dénes példája: szinte gyermekora óta az iparművészet felől közelített az építészethez. A századforduló éveiben a mértékadó építészeti kultúra területei közül éppen Angliában fonódott az építészet és iparművészet a legszorosabban össze; ott a lakályos lakóház az Arts and Crafts szövetségbe tömörült, a kézműipart fellendítő művészek közreműködésével valósult meg. Györgyi Dénes fogékony maradt más területek eredményei s felfogásai iránt is. Jól ismerte a finn Saarinen és Gallen-Kallela tevékenységét, csakúgy mint a formai sajátosság zenitjén már szinte túljutott bécsi művészek, Otto Wagner és tanítványai (Josef Hoffmann, Josef Maria Olbrich) alkotásait. S ugyancsak éberrel figyelte a Werkbundba tömörült német művészek tevékenységét.

Györgyi Dénes építészeti működésének első időszakában lassú átalakulást figyelhetünk meg: a hazai népi formakincstől lassan a nagyvilág sok tekintetben hasonló zamatú formavilága felé fordul. Frank Lloyd Wright ezekben az években válik ismertté Európában (1910-ben jelenik meg Németországban lakóház-terveinek gyűjteménye és az új építészetéről szóló írása). Ekkor hirdeti, hogy a konstruktív új építészetnek a gótika szellemében fogant építészeti formákra van szüksége, még ha a tényleges hasonlóság távoli lesz is. A „gótikus felfogás” Györgyi Dénest is érinti: a gyöngyösi városháza tervpályázatánál ennek szelleme érezhető, a „Vajdahunyad” jelige is erre utal. A kerekegyházi templomnál ez a szellem már a gótikus formák szolgálta alkalmazásába sikkad.

A pályázatok és tervek között az első nagyobb szabású épület a Kós Károllyal közösen tervezett, majd kivitelezett *Városmajor utcai iskola* Budapesten. (3–4. kép.) Lejtős, szűk telken kétnemű iskolát, óvodát és lakásokat kellett elhelyezni. A már gyakorlottabb Kós Károly mellett Györgyi Dénes itt szerzi az építés átfogó tevékenységéhez szükséges tapasztalatokat, melyek egész életén át hasznosnak bizonyulnak. A Városmajor utcai iskola lényegében Kós Károly építészeti fogalmazására vall, s a korszak egyik legjellemzőbb hazai alkotása lett. Az épülettömegek festői csoportosítása, a tartalom hatásos kivevítése a homlokzatra, a népi építészet formáinak romantikus ízű felnagyítása és a részletek ízléses kialakítása mind hozzájárultak ennek az épületnek sikeréhez.¹¹

Az Iparművészeti Iskola tanári irodájában Györgyi Dénesnek hamarosan lehetősége nyílik önálló tervezési munkák végzésére is. A *Kassára* tervezett *Tost-ház* (1911) háromszintes, zártsorú beépítésbe illő lakóépület. (5. kép.) A díszudvarszerű előtér mögé visszahúzott középrizalit jellemzi. A homlokzatnak a magyar népi építészet hatását hordozó magas ormok és kúpos tetőidomokkal fedett sarokerkélyek adják zamatát. A lábazatnál

cikloppal és nyerstégla váltják egymást. A magyaros jelleget a csúcsíves bejárat és az eklektikus hatású homlokzatképzések egészítik ki. Az épület összhatása ennek megfelelően vegyes. A hasonló nagyságrendű *debreceni Gyarmaty-bérháznál* is a magyaros díszítőelemek lényegileg a kor divatjának megfelelő geometrikus ornamensként lepik el az egész homlokzattal. (6. kép.) Ezt az épületet is karéjosan homoruló homlokzattal tervezte Györgyi Dénes, s a főpárkány fölé még egy műterem-szintet helyezett a tetőtérbe. A *kassai Grossschmiedbérvilla* (1911) az előző tervekkel szemben szabadonálló épület. (7. kép.) Mozgalmas tetőidommal, különféle helyzetű és alakú, de mégis szimmetrikusan elrendezett zárterkélyeivel festői képet nyújt. Összhatásában angol ízlésre vall. Ugyanez állapítható meg a *kassai Jelzálóbank tisztviselőtelepe* részére készített lakóház-tervekről is, melyek családház és ikerház nagyságrendű szabadonálló épületek, művészien tagolt épülettömegekkel, hatásos tetőidomokkal. (8–9. kép.) Külső megjelenésük alapján az európai kontinensen ezekben az években oly kedvelt, lakályos családházaknak jellemző példái. Hogy Györgyi Dénes maga mennyire a külső megjelenést tartotta ez épületek sajátos értékének, bizonyítja: a korabeli szaksajtóban alaprajzot nem, csak távlati képet és homlokzattervet mutatott be.

Ugyanezekből az évekből származik öt *vidéki iskola* terve is. (10–11. kép.) Ezek külső megfogalmazásban ugyancsak hasonlítanak a kassai tisztviselőtelep házaira, de a művészi kompozíció egészében a népi építészet és a kortárs „fiatalok” hatása erősebben érződik. Ugyanez a felfogás tükröződik a *kispesti Wekerle-telep főterének* Györgyi által tervezett lakóházegységén is.

A *torinói világkiállítás magyar pavilonjának* tervpályázatát 1910 tavaszán írták ki. Az épület nagyságát és különleges helyzetét az adottságok előre megszabták. A nagyobb méretű ipari pavilont a kisebb méretű mezőgazdaságitól széles kiállítási út választotta el; a két pavilon között csak laza architektonikus kapcsolat volt lehetséges. A pályázat során Györgyi Dénes Tőry Emil és Pogány Móric építészekkel társult, akiknek közös irodájuk volt. Festői összhatású tervük az I. díjat nyerte. (12–14. kép.) Pályaművük szimmetrikus épületcsoportokat aszimmetrikusan összesített, formailag pedig a magyar népi építőmotívumokat a geometrikus ornamens divatjával vegyítette. Érdekes, hogy a tervpályázat többi résztvevője is hasonló formákat javasolt; a süveg alakú tetőtornyokat a nemzeti jelleg hangsúlyozása szempontjából éppenséggel elengedhetetlennek tartották.¹²

A *gyöngyösi városháza és húscsarnok tervpályázatát* Mende Valér barátjával készíti Györgyi; ez elnyeri a II. díjat. (15–17. kép.) Egymás közelében két épületet kellett megtervezni, a hangsúlyt természetesen a városháza épületére szánták. A bíráló bizottság ennek homlokzatait „éles tudásra valló, igen finom részletekkel” komponált alkotásoknak ismeri el. A tervet valóban az új angol építőművészet hatása jellemzi: sűrű osztású nagy ablakfelületek, gazdagon tagolt homlokzatok, apró oromsorral süvegelt mozgalmas tetőidom, s a városházához illő egyszerű torony. Az épület alaprajzi elrendezése tömör, nagyvonalú. Talán csak a reprezentatív előcsarnok s a nemes anyagokból képzett homlokzat tette két-séggé a zsüri előtt a gazdaságosságot.¹³

Érdekes, de egyúttal nagyon jellemző Györgyi építésze gyéniségére, hogy ugyanabban az évben a *debreceni Kereskedelmi és Iparkamara székház- és lakóépületére* kiírt tervpályázaton

— ahol megosztott I. díjat nyert — merőben más építészeti koncepciót juttat kifejezésre. Valószínűleg saját maga is tisztában van ezzel: míg gyöngyösi tervénél a „Vajdahunyad” jeligét ítéli találónak, itt a „Kettős kereszt” megjelölést választja, ami hagyományokra, engedményekre utal. A rendelkezésre álló telek az épületet alaprajzilag szinte megszabta. A telek jó kihasználása céljából a földszinti beépítés — a kor gazdaságossági elképzeléseinek megfelelően: tömör. A nagytermet, a tanácstermet és az irodákat felülről világítja meg. Az emeleti lakások függőfolyosóról közelíthetők meg. Az épület alaprajza nem nagyvonalú. A pályaterv homlokzata is csak az eklektika legújabb divatjának hatására utal.

Kós Károllyal közösen még egy nagyobb tervpályázat készül: a *debreceni református egyház bérházát* nagy alapterületű saroktelken kell megépíteni. A területet belső utcával két részre osztják; az ide komponált épület külső tömbjét toronnyal hangsúlyozzák, az utcai homlokzatokat oromfalakkal tagolják. A pályázati jelige itt is utal a művészeti kompromisszumra: „Hagyomány”.

A *kerekegyházi katolikus templom* (1912) alaprajza, belső tere és tömege is hagyományosnak tekinthető. A sima nyeregtetővel fedett hosszhajóhoz hasáb alakú toronyépítmény csatlakozik, a két tömeg kapcsolatát negyedhenger alakú „betétek” tompítják. A csúcsíves ablakok újkótikus stílusúak, az egyéni csúcsíves főkapu azonban alig emlékeztet a gótikára. (18—19. kép.) Tetszetős a csúcsíves keretbe komponált, kétszárnyú, téglány ajtónyílás, a kor divatjának megfelelő négyzetes betétekkel, valamint az ajtó feletti magyaros díszítőmotívum. Az épület művészi zamatát a toronytest, annak függőleges ablakcsíkjai s a toronysisak finom vonalai adják. Ennek a kiegyensúlyozott toronyhomlokzatnak építészeti kvalitása nagyon jellemző Györgyi Dénes képességeire.

A *kiskunhalasi iskola* (1913) homlokzatán is csúcsív zárja a bejáratot. A bejárat tömbhangsúlyos ékítményként áll a tantermi szárny előtt, és — a magyar népi építészetre utaló két gúla alakú torony ellenére is — angol hatású. (20. kép.) A csúcsíves bejáró voltaképpen két kaput takar: a fiúk és leányok feljáró lépcsői között a homlokzat jellegéhez illő nyerstégla mellvéd választja ketté az érkező útját. A homlokzat téglafelületébe a keskeny magas ablakok elegánsan metsződnek. A tantermi szárnyon a homlokzat tagolása világosan mutatja az alaprajzi elrendezést, a tetősíkba metsződő ormok az angol vidéki házak formázására emlékeztetnek. Az épület ily egyéni formák mellett is minden tekintetben — tömegben, anyagban, színben — kiegyensúlyozott. A kezdeti társakkal készített munkák tapasztalataival Györgyi Dénes már fiatalon magas művészi szintre emelkedett, s ha idegen tájak formáit igénybe is vette, nem beszélhetünk másolásról itt, ahol minden egyéni ötletek alapján elrendezett.

Alpár Ignác bizonyára az iparművészetben való jártassága miatt bízta meg Györgyi Dénest a „véglegesített” Vajdahunyad-vári *Mezőgazdasági Múzeum belső berendezésének* megtervezésével. A bútorok tömörek, nehezek, gazdagon faragottak, s a kubizmus feltörő bútordivatjának megfelelően egyszerű befoglalóformákba illeszthetők. (21. kép.) A környezet monumentalitására intette a belsőépítész szerepkörében működő Györgyit, sőt történeti hangulat keltését is megkövetelte tőle. E kötöttségek mellett is megcsillan Györgyi Dénes formálóképességének ereje. Így például az egyik előtéri pad vastos, tiszta összemetsző-désű elemeivel, zömök hatásával már azokra a művészeti irányzatokra utal, melyek

Európa-szerte még csak ekkor bontakoznak ki, hogy később az új művészet nyitányát jelentő konstruktivizmusba torkolljanak.¹⁴

Az alkotópálya első magaslatához ért Györgyi Dénes, ugyancsak 1913-ban, Werner Frigyesel társulva tervet készít az *aradi katolikus templom* részére. A centrális templomteret magas dobon nyugvó félgömbkupola fedi. Az épülettestet négy oldalán toldalékok egészítik ki; mindegyik felett „iszlámosan” hajló lapos kupola, s végül még két kisebb kupola a bejárat mentén álló tömbök felett. Az együtttest egy középkori itáliai campanile arányaira emlékeztető torony egészíti ki. Ha nem ismernénk Györgyi Dénes alkotókészségének oly széles skáláját, ezt a kiforrott eklektikát alig lehetne ezeknek az újíto, fiatalos éveknek művei közé sorolni. Pedig később még egy kupolás templomtervet fog készíteni; igaz: az is papíron marad.

A húszas évek elején sok építész, munka hiányában, csak fantáziájának szüleményeit rajzolhatta. Györgyi Dénes ekkor komponálja egy nagy *vidéki kastély* tervét.

A népi építészeti formaképző tehetségén alapuló, de nagyobb léptékű, gyakran romantikus ízű elképzeléseket szolgáló építészeti szárnybontogatás időszaka Györgyi életművében ezzel ér véget. Úgy érzem: életművében ez volt a legjellemzőbb korszak.

A századforduló óta töretlenül fejlődő modern építészet kibontakozását az első világháború hazánkban is, csakúgy mint a nagyvilágban, elfojtotta. Ez Györgyi életművén is híven tükröződik: a *fiumei leánygimnázium* építése abbamarad; a tervpályázatok száma is csökken, majd teljesen elfogynak.

A következő éveket csak néhány terv jellemzi: a *budapesti Had- és Népegészségügyi Kiállítás* részére készült néhány *lakóház* terve (1915), Károly király koronázásának alkalmából a *budai vár utcáinak dekorálási terve*¹⁵ (1916), továbbá az *Erzsébet királyné emlékmű első és második pályaterve*. Mindezek a munkák már nélkülözik azt a gazdasági háttérrel, amely a háború előtti évek építőművészeti fellendülésének alapja volt.

Amikor a háború után az építkezések újra megkezdődtek, Györgyi Dénes is pályafutásának újabb szakaszához érkezett. A népi formakincsből sarjadzó hangulatos, sokszor egyéni megoldásai helyébe most a húszas évek magyar építőművészetét jellemző újbarokk formák lépnek. A művész tehetsége az alaprajzképzésre, a térkapcsolásra, az ízléses részletre korlátozódik; az épület egészét nem határozhatja meg, annak jellege kötött. Az új eklektika már 1910 körül felütötte fejét, mintegy megtorló válaszként a népies formák alkalmazásának kísérletére és az avantgarde tiszta racionalizmusára.

Az új eklektika Györgyi alkotásainak sorában már a *budapesti Hangya szövetkezet irodaházának* homlokzatán is látható (1917–1920). Mintaként bizonyára a tízes évekbeli németországi üzlet- és bankházak modernkedő barokk homlokzatai szolgáltak. (22–23. kép.) A hétszintes épület sok újbarokk reminiscenciát (ablakosztások, tört tetőalakzat, manzárd, tetőablakok stb.) mutat, de e kötöttségeken belül jól tagolt. Györgyi finom ízlésére vall a vízszintes és függőleges elemek kiegyensúlyozása. Az alsó öt szint ablakait rusztikázott pillérek között hét axisban fogta össze. A homloksíkot erővel teli felső övpárkány felett ablakok között háromfigurás domborművek, majd főpárkány és ezen ülő tetőablak-sor

koronázzák. Ez a zárt utcasorba illeszkedő épület korának egyik igen jellegzetes alkotása; jól fejezi ki rendeltetését.

Ami ezután következik, az az újbarokknak lokálisabb változata. A sort a *keszthelyi Balatoni Múzeum* nyitja meg. Györgyi Dénes, mint a Balatoni Bizottság lelkes tagja, maga vállalta ennek az építkezésnek a lebonyolítását, de a bontási anyagok felhasználása s az építetők maradi igényei megkötötték kezét. A Balatoni Múzeum közép- és sarokrizalitokkal tagolt újbarokk épülete formailag visszalépést jelent Györgyi életművében. Csak ha az ember jobban „odafigyel”, akkor látja meg az ellentmondásos formaalkotás mögött az építész helyes tér- és arányérzékét. Hasonló színvonalú néhány olyan budai villa is, melynek építetője az uralkodó osztály ízlésének megfelelő újbarokk stílust igényelte. Az eklektika szelleme, minden új eredmény mellett vissza-visszatérve, kísért azután Györgyi életművén végig, csakúgy mint e kor építészetében világszerte.

Az eklektika is művészi teljesítménnyé emelkedett a *debreceni Déri Múzeum* építkezésén (Münnich Aladárral közös tervezésben, 1923–1929). Ez az épület arról tanúskodik, hogy Györgyi néhány év alatt a reneszánsz és barokk építészet formáival jobban megismerkedett, s így a városképbe megfelelően illeszkedő alkotást tudott létrehozni. (24–25. kép.) A múzeum belső terein ugyan érezhető a szűkebb anyagi lehetőségek kötöttsége, az épület mégis kielégíti a rendeltetéséhez annak idején kapcsolódó reprezentációs igényt. A négyzet alakú épület főhomlokzatán a félköríves rizalitot záró gömbszeletkupola a középület méltóságát adja. Ezt a hatást fokozza az előtér megfelelő távlata és a bejárat előtti, padsorral szegélyezett út jó tagolása. A belső terek közül kivált az emeleti képcsarnok érdemel említést, melyet az üvegezett mennyezeten beáramló fény világít meg. Egyébként a körülötte elhelyezett kiállítási termek ugyanolyan szabályos térsort alkotnak, mint amilyenek Györgyi későbbi kiállítási épületeit is jellemzik.¹⁶

A *Néprajzi Múzeum pályatervénél* (1923) Györgyi alaprajza mindkét tengelyre szimmetrikus épülettömböt alakít. (26. kép.) Érdekes, hogy éppen ezzel tér el munkája a legtöbb pályatervtől.¹⁷ A merev alaprajzi megoldás ellenére formailag mégis az ő terve hat a legmodernebbnek, mert a homlokzaton — bár a falsík elé helyezett klasszicizáló oszlopsor monumentális hatást kelt — a részlet alárendelt a tömeg egészének. A tömeg maga egyszerű vonalakkal határolt tömbökből tevődik össze: Györgyi ezzel egy fél lépéssel megelőzte kortársait. A *Rezső téri fogadalmi templom* 1927-ben készült *pályatervénél* sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az épület külső képében nem a klasszicizáló portikusz, hanem a templomteret fedő nagy kupola dominál, s ezzel megint csak a tiszta geometriai tömeg s nem a díszített felület az elsődleges. (27. kép.) Mintegy előjelei ezek annak az átütő változásnak, mely egyhamar megmutatkozik Györgyi életművében és a Honvéd utcai többszintes lakóháznál, az Elektromos Művek bérházánál a hazai modern építészet egyik sikerült alkotásához vezet a tervezőt.

Mielőtt azonban ezzel a változással foglalkoznánk, még meg kell említeni néhány jelentős alkotást az átmenet idejéből. A *philadelphiai kiállítás magyar pavilonja* inkább az amerikai igényekhez igazodik pagodaszerű tömbjeivel és homlokzatzíszjeivel (1926). A *barcelonai világiállítás magyar pavilonja* (1929) kiviteli bravúrt képvisel Györgyi munkásságában, hiszen hetek alatt kellett a csarnokot a reprezentáció igényeinek megfelelően „felöltöz-

tetni”, ami az adott körülmények között figyelemre méltóan sikerült.¹⁸ — A barcelonai világkiállításon Györgyi nyilván megismerkedhetett Mies van der Rohe később oly nevezetessé vált pavilonjával, mert alig pár év múlva néhány budai családiházról már leolvashatjuk az „új építészeti” hatására bekövetkezett tisztulást.¹⁹ Györgyi építészete azt az érdekes ténytet is rögzíti, hogy az „új építészeti” tisztasága előbb kisebb lakóépületeken, nyaralókon terjedt el; a középületek még egy ideig a klasszicizálás jegyeit viselik. A kis tömegeket bátrabban formálták az építészek (vagy túrték az építetők?) az új szellemben, mint a nagyobakat.

A *debreceni Tudományegyetem* részére Györgyi Dénes először tanári lakásként szolgáló *társasházakat* tervezett. (28—29. kép.) Több alaptípus az egyéni igényeknek megfelelő változatban épült fel (1929). Ezek a lakások is abba a nagyszabású elrendezési tervbe illeszkedtek, melynek a sportpálya, a menza és a diákothton voltak meghatározó építészeti elemei. A *diákothton épületére* (30. kép) négy változatot tervezett Györgyi Dénes 1929—1930-ban, míg a gazdasági válság következtében az építkezés kérdését le nem vették a napirendről. Ezek a diákothton-épülettervek formai szempontból jól illeszthetők a tisztuló eklektikának külföldről ismert szakaszába: a weimari Németország építészeti ízlését hirdetik a sima felületekkel kombinált monumentális kompozíciók és romantikus részletek. Ugyanebből az időből származik a *pittsburgh-i egyetem kollégiumának magyar terme* (1930—1939). A berendezés, mely az amerikai felhőkarcolóban hazánkat képviselte, szép színfolt a Györgyi-életműben.²⁰ (31. kép.)

Györgyi Dénes eklektikus periódusában a legérdekesebb alkotás bizonyára az 1931-ben I. díjjal kitüntetett *pályaterv a debreceni városházára*. (32—33. kép.) Ez a terv megint egyszer felvillantja Györgyi alkotókészségének, ötletgazdagságának, arányérzékének teljes skáláját. Egyúttal ez a terv az a láncszem, melyet az eklektikus és a modern magyar középületek sorában hiányolunk, holott a világ építészetében sok szép példáját ismerjük. Ezért jutnak eszünkbe önkéntelenül Berlage és Asplund művei, a visszahúzó örökségtől tisztuló építészet nemes szándékú alkotásai. — Györgyi pályatervében a nagyméretű tömeg szimmetriáját csak a városház-torony töri meg. A felület monumentális ritmusát a fonatmotívummal díszített hengeres saroktömegek lazítják fel. A homlokzat lizénái itt csak a részletgazdagítást szolgálják; ezt a Néprajzi Múzeum pályaterve finomításának tekinthetjük. Maga a torony teljesen sima felületű, a ráhelyezett dísz mindössze egy arányos téglatest. A tervből rokonszenves hangulat árad. Ha megvalósul: legújabbkori építészetünk jellemző emléke lehetett volna. Kár, hogy a gazdasági válság megakadályozta megvalósítását.

A húszas évek végétől Györgyi életművében a harmadik periódust tarthatjuk számon. Úgy érzem: ez a legkiforrottabb. Példa arra, hogyan alkalmazkodott az idősebb nemzedék a nála tíz—húsz évvel fiatalabb korosztály építészeti „áttöréséhez”. Az eklektikus periódus végén láthattuk, hogyan élte bele magát az új felfogásba Györgyi Dénes. Most megfigyelhetjük, milyen mélységig tudta azt követni.

Az *Elektromos Művek Honvéd utcai lakóháza* elrendezésének gondolata az 1926-ban hirdetett tervpályázat alkalmából fogant. Györgyi tervét nem díjazták, mert az a kiírástól

eltért. A beépítés ötletét azonban — mely a Lipótváros transzformátorházát nem a kiírás szerint helyezte a bérház keretbeépítésének magjába, hanem a lakóház mellé, az utcavonalba javasolta építeni — mint megvalósítandó elgondolást: elfogadták. Györgyit a megbízásnál az I. díjas Román Ernővel társították, azonban a megvalósult alkotás építészeti értékei jórészt Györgyitől valók. A nyerstégla homlokzatú transzformátorház játékos tagoltságával az amerikai üzemi épületekre emlékeztet. A lakóház a Györgyi által keresztülvitt beépítés révén megszabadult a társítás béklyóitól; szabadonálló elrendezése folytán jól érvényesülő homlokzatai határozottan elegánsak. (34. kép.) Egy csapásra eltűnt az eklektikának minden maradványa. A funkciónak megfelelően az épülettömb az alsó szint bemutatótermeire és a felettük elhelyezkedő lakásokra tagozódik. A homlokzatot az erkélyek ritmusa szépen tagolja.²¹

Ezt a sikerült lakóházat a következő években több hasonló nagyságrendű bérház-terv követi. Valamennyinél a kor lakásigényét alaprajzban és helyiségkapcsolásban Györgyi megfelelően oldja meg. A szokásos előtér-folyosók helyett inkább a közlekedő-hallt kedveli: ez feltétlenül a lakáskultúra elmélyítését szolgálja. Az épületek homlokzatait a loggiák és falfelületek helyes aránya jellemzi. Ami a modern építészetnek e korai éveiben feltűnő: sokszor még azok, akik ezt az építészetet megteremtették, azok sem vigyáztak annyira az erkély—loggia—ablaknyílás kedvező arányaira, összehatására, mint Györgyi Dénes. Nála az épület homlokzata mindig teljesen kiegyensúlyozott.

Györgyi Dénes egyik legsikerültebb alkotása a Gellérthegy északi lejtőjén áll, az *Orom utcában* (1932—1933). A kocka alakú, négyszintes *bérház* homlokzatai meglepően fiatalos lendületűek. A szép fővárosi panoráma élvezetére épített erkélyek és zárterkélyek ügyesen tagolják az épületet. A kétszintes lakástípus ugyancsak vívmánynak számított azokban az években. Ezzel az alkotással Györgyi közeledik az avantgarde-hoz. Legújabbkori építészettörténetünk nem feledkezhetik meg erről az épületről. (35—36. kép.) Ugyancsak értékes annak a *budai lakóháznak a vázlata* is, mely ugyanebből az időből származik, de nem valósult meg. (37. kép.)

A korszerű bérházak sora a pesti belváros zárt sorú rendjébe illeszkedő *Kaas Ivor* (ma Nyáry Pál) *utca 10. sz.* hétszintes *lakóházzal* folytatódik. A kor követelményeinek megfelelően, a telekkihhasználás érdekében, az utcai tömbhöz függőfolyosós udvari szárny csatlakozik. A jól tájolt utcai lakások előtt a homlokzat homorú kialakítása kedvezőbb légtérarányokat teremt. A közbenső párkány beiktatása a homloksík arányait tette jobbá. További fejlődésről tanúskodik a *mai Attila útra* (Szebeni Antal tér) tervezett *bérház*. A *mai Móricz Zsigmond körtér* déli, ívelt térfalához illeszkedő *bérházak* közül Györgyi Dénesnek a Fehérvári út sarkán épülő egység jutott. Az építési hatóság által megkötött homlokzat csak korlátozott egyéni munkát tett lehetővé.

Sem a *Rákóczi út 66. sz. telekre* tervezett, nyugodt ritmusú homlokzattal elképzelt *többszintes lakó- és üzletház*, sem a Budán akkor kiépülő körút, a *mai Mártírok útja* mentére tervezett nagyvonalú, nyolcszintes *bérház* nem valósult meg. Papíron maradt a *Rákóczi út 12. sz., az ún. Guttmann-sarok* elképzélése is, melynek arányosan tagolt homlokzatán, a zárterkélyek ablaksávjaiban a magyaros díszítőmotívum jól hatott. (38. kép.) Ez az épület végül is más tervei nyomán valósult meg,²² de a homlokzat nyílásritmusaiban igen közel

áll Györgyi elképzeléséhez. A kor felfogásában fogant középületeket Györgyi életművében a *debreceni Keresztyén Ifjúsági Egyesület* 1929-ben tervezett székháza képviseli, melynek nyugodt hatású tömegébe a sarkon toronyhasáb metsződik. Két *tervváltozat* készült a *debreceni Takarékszövetkezet Rt. székházára* — az egyik átépítés, a másik új épület esetére.

A kiállítási épületek terén nehéz lenne eldönteni, hogy Györgyi életművében az 1911. évi torinói pavilon vagy a harmincas években épült világkiállítási pavilonok valamelyike a jelentősebb-e. Amaz még a nemzeti formakeresés, a szecesszió időszakának sajátos műve volt, a harmincas évek két jeles kiállítási épülete viszont már az új építészethez való alkalmazkodás tetszetős példája. A *brüsszeli világkiállítási pavilon* szimmetrikus jellegét a címerrel díszített, vakolt, sima, tagolatlan homlokfal szabja meg, melybe jól illeszkedik a bejáró és annak széles előtetője. (39. kép.) A hátrább megjelenő magasabb épülettömb hangsúlyozza a szimmetriát és — távolabbról — emeli a tömeghatást. A sima fehér falfelületet csak a címerdekoráció szakítja meg.

Az egyszintes brüsszeli pavilont két évvel később követte az erősebben tagolt kétszintes *világkiállítási pavilon Párizsban*.²³ (40—42. kép.) Az épület, a terep emelkedését kihasználva, a felsőbb szinten közelíthető meg. A szimmetriát Györgyi itt már elveti, s ez az alaprajzban, a merev térsorozat helyett, különböző méretű dísz- és kiállítási helyiségek változatosabb egymásutánját eredményezi. Az épület középpontjában kétszintes díszcsarnok helyezkedik el. A kiállítás földszinti termeihez — a lejtőhöz igazodó alagsorban — étterem és éttermi terasz csatlakozik. Az épület magvát ugyancsak sima, egyenletes hasábtömb alkotja, melyből a bejárat és az étterem tömbje változatos felület- és tömegképzéssel válik ki; a bejáratot és a keretező plasztikát előtető zárja le. Az épület sarkán magas torony helyezkedik el; ez a kompozíciós elem már a debreceni városháza tervpályázatáról ismert. Az épületnek kétségkívül javára vált, hogy Györgyi — iparművészeti gyakorlata révén — az épülettel együtt a belső építészeti kialakítást is maga tervezte, sőt a kiállítás rendezésében is övé a vezető szerep. Ez az egység az összehatásban megmutatkozik: padlóminta, bútor, dekoráció — szerves egységet alkot. A *Tér és Forma* annak idején bírálta Györgyi merev térkomponálását,²⁴ de közel négy évtized távlatából a párizsi pavilon elismerést érdemel. A magyar pavilon egyike volt a leghatásosabbaknak az 1937. évi párizsi világkiállításon. Az épület kívülről a korabeli építészet kifogástalanul komponált, részleteiben megoldott, mértéktartó, nemzeti jellegű dekorációval ügyesen díszített példája. Belső tereiben csak annyi szigor látható, amennyit az új archaizálás éveiben nemzetközi viszonylatban megkívántak, s amennyivel szinte minden jeles építész a modernhez vezető útján élt is.

A monumentalitást, melyet a kiállítási épületektől a nagyközönség annak idején megkövetelt, átvitték az ipari épületekre is. Ennek példája a *Danuvia-gyár* 1936-ban tervezett *irodaházának* minden változata. (43. kép.) (Györgyi általában sok homlokzati variánst bocsátott az építetők rendelkezésére — választás céljából.) A nyerstégla architektúrájánál ugyan hiányzik minden dísz és tagozat, a főpárkány enyhe kiemelése a középírszen és az ablakok szigorú rendje, komor ritmusa mégis a múltat idézi, legalábbis Bonatz, Tessenow, Behrens felfogására emlékeztet.

Időközben Györgyinek más jelentős művei is készültek. 1936-ban részt vesz a *Kútvolgyi úti OTBA-kórház tervpályázatán*. Nem az ő tervét valósítják meg, pedig átgondolt elképzelése az érett építészre vall. A *debreceni nagyerdei klasszicista fürdőpavilon bővítésére két fürdő-, ill. szállodatervet* is készít, az elsőt 1936-ban, a másodikat — bővebb programmal — két évvel később. (44. kép.) Ennek a nagyvonalú elképzelésnek a megvalósítását azután, sajnos, a második világháború megátolja. *Balatonalmádiban, ahol családja üdülőjét lakóházzá bővíti (1934), a Postatakarékpénztár tisztviselői részére is üdülőotthont tervez (1935—1936). Szolnokon a Hitelbank székházának 1937. évi terve zártsorú beépítéshez készül. (45. kép.)* A bankhelyiségek és a felettük elgondolt lakások jól összefogott együttese figyelemre méltó alkotás, mely a környezetbe is megfelelően illeszkedett volna. A főhomlokzat angolos zárterkélyeit magyaros motívumok ízlésesen díszítik.

Az *Elektromos Művek* ragaszkodik Györgyihez: a tíz évvel korábbi üzemi és lakóépület kombinációt hasonló funkciójú együttes követi, szintén Budapesten, az *Attila úton (1938)*. Az épület megoldása a feladat sokrétűsége következtében alapos tervezői gyakorlatot követelt. Az Attila úton igazodni kellett a Vérmezőt szegélyező többszintes épületsorhoz, a Lógodi utcában viszont a kisebb léptékű, budai hangulatú beépítéshez; a kettő között pedig a Várba vezető feljáró felé — melyhez még egy műemlék romjai is szegődtek — kellett megfelelő üzemi homlokzatot kialakítani. A sokrétű feladatot Györgyi tartózkodó formájú, igen ügyes összkompozícióval oldotta meg.

Figyelmet érdemel a *Kertészeti és Gyümölcskiállítás részére tervezett csarnok* üvegezett, henger alakú bemutatóterme. A kifinomult ízlésű iparművész mutatkozik meg az 1937-ből származó *közvilágítási lámpa* tervekben is. (46. kép.) Ennek a sorozatnak minden egyes darabja értékes munka. Az ipari formaalkotásnak ezt a szintjét csak a második világháború után érték el világszerte; a lámpatervek időtálló, ma is tetszetős formájúak. Érdekes és jellemző, hogy az archaizálás merevségét Györgyi leginkább a részleteknél tudta levetni: ezek a lámpatervek, a világkiállítási épületek díszítései és finom iparosmunkái ékes bizonyítékai művészi képességeinek. Ugyanakkor Györgyi településrendezési gondolatainál a szimmetrikus kötöttségek, teátrális hatások alig oldódtak fel. Példa erre is akad bőven: az *Elektromos Művek* részére tervezett *Mátra-vidéki lakótelep*, a *Gellérthegyre* tervezett *emlékmű*, a *debreceni hősök temetőjének emlékműve (47. kép)* vagy a nagyvonalúságot nélkülöző, vagy a múltba tekintenek. A *gödöllői polgári iskola* terve még ugyancsak átmeneti megoldás. Viszont a *Pongrác úti lakótelep két lakóház-egysége* és az ugyanott épülő fővárosi elemi iskola (Tomcsányi út) talán éppen a dísztelenséget követelő gazdaságosság betartása következtében korszerűbb.²⁵

A 24 tantermes *Tomcsányi úti elemi iskola* épülettömbjét (1940—1941) Györgyi széles középizalattal három szakaszra bontja; a középső bejárathoz az előcsarnokból két lépcsőház csatlakozik. (48. kép.) A középfolysó ennek megfelelően tört vonalvezetésű, és a csatlakozópontoknál zsbongókká bővül. A tizenöt évvel korábban épült rákospalotai elemi iskolához képest ez jelentős haladás és tisztulás. Kár, hogy az egyszerű eszközökkel megvalósított Tomcsányi úti iskolát később a megfelelő karbantartás helyett értelmetlen elfalazásokkal torzították. Pedig igen hasznos és pedagógiaiilag fontos lenne már az általános iskolásokat is rászoktatni az architektonikus rendre.

1941-ben Györgyit az a megtiszteltetés érte, hogy a *Kemal Atatürk részére állítandó ankarai emlékmű zártkörű tervpályázatán* való részvételre felszólították; be is nyújtotta tervét. A második világháború már folyt, amikor a budai hegyekbe még néhány bérvillát s a *Yacht-klub* részére a Balatonhoz *klubházat* tervezettek vele. 1943-ban Budapesten a *Rugyantaárugyárnak lakótelep* terveit készítette el.

Amikor a felszabadulást követő iskolareform építészeti konzekvenciáiról szó esik, Györgyi Dénes még egyszer „felemelkedik”: kidolgozza az új, nyolcosztályos általános iskolarendszer épülettípusait. Ennek keretében *Balatonalmádiban* az ő tervei szerint épül meg 1948-ban az *új általános iskola*. (49–50. kép.) Mint ahogy az első világháború előtti fiatalos kezdeményezőkézség híven mutatkozott meg Györgyi Dénes építészetében, ahogy a húszas évek archaizálása az újbarokkhoz való visszalépést mutatta, és a harmincas évek tisztulása a modern magyar építészet kibontakozására utalt — ez a balatonalmádi iskola is a második világháború utáni évek magyar építészetének fellendülésére adott reményt.

Györgyi Dénes azonban ekkor már nem volt alkotóerejében. Életművében ezt a negyedik szakaszt a balatonalmádi iskolával csupán megkezdte — aztán átadta a helyet a nála két nemzedékkel fiatalabbaknak.

Az első világháborút megelőző építészeti fellendülés korában Györgyi Dénes azokhoz a fiatalokhoz csatlakozott, akik a magyar építészet történetében is oly fontos átalakulást a történetiből az újba magas színvonalú egyéni alkotásokkal segítették elő. A két világháború között a fejlődés élvonalában már a következő nemzedék állott. Ahol ők elkezdték, oda Györgyi is igyekezett elérni. A húszas—harmincas évek forradalmi avantgarde-ját — melyhez Györgyi Dénes nem sorolható — szűkebb kör kivételével lényegileg az utókor méltányolja, mert csak az utókor érti meg. Györgyi Dénes viszont annak a haladó rétegnek az éléhez tartozott, melyet már saját korában sokan megértettek. Ezért oly jelentős az ő két világháború közötti munkássága a modern építészet hazai elterjesztése terén.²⁶

Györgyi Dénes életművében a forma a meghatározó. A forma hangsúlyos, a forma elsődleges, sőt gyakran öncélú, de mindig ízléses és hatásos. Az alaprajz helyességét annyira természetesnek tartja, mint az épületnek a statikusra bízott állékonyságát; egyedül a formával vél lelket lehelni az alkotásba. Nála a sima, modern épület is formai probléma: nem a belsőnek puritán kivetülése, hanem arányaival önállóan élő mű. Ez különbözteti meg az avantgarde-tól ott is, ahol azokéval egyenértékű a végeredmény. Tartószerkezetet nem hangsúlyoz, funkció szerint nem tagol; kora nagy nemzetközi áramlatait így részben megkerüli. Talán éppen ezzel ver könnyebben hidat az építető igénye és a kortárs építészet közé. Györgyi Dénes alkotásai ezért korának nemcsak építészetére jellemzők, hanem — találóbban másokénál — az igényes építetők felfogására is.

Az iparművészet családi hagyománya, az iparművészeti oktatómunka nyoma építészetében is megmutatkozik. Az építőanyagokat kívül-belül mintaszerűen alkalmazza. Még a burkolóanyagok gondos és helyes megválasztása is figyelemre méltó minden alkotásán. A részletet sohasem hanyagolja el, s még akkor is, amikor — a két háború között — konzervatív szellemben alkot, műveit kívül-belül rend jellemzi. A magyar díszítőmotívum, a székely és kalotaszegi mintának a századforduló szellemében való alkalmazásától egészen a párizsi világiállítás falfrízének stilizáltságáig, végigkíséri a Györgyi-életművet. S még élete végén is a balatonalmádi református imaház vázlataihoz magyaros motívumot használ.

A forma elsődlegessége mellett nem kerülheti el figyelmünket az a századfordulótól örökölt törekvés, hogy alkotásait bizonyos fokig egy-kéz-alkotta összművészet is jel-

lemzi: maga tervezi a részletet, a belsőt, a külsőt. A kiállítási épületek esetében — s ilyen sok volt életében — még a kiállítást magát is. Egyéniségét talán éppen ezzel jellemezhetnénk a legtalálóbban: korának leggyakorlottabb kiállítás-építész volt. Ezeket a kiállításokat éppen azért bízták reá, mert a kor felfogása szerint hatásosak voltak. Nem az „tetszett” a legtöbb embernek akkor, amit mi ma, a haladás folyamatának kutatása révén elsődleges értéknek tartunk — ez természetes. Györgyi építészetének értékeit ezért csak megfelelő történetiszemlélettel lehet megállapítani.

Szólnunk kell még Györgyi Dénes irodalmi működéséről, mely alkotótevékenységét végigkísérte. Megszólalt, amikor ismertette társai tevékenységét (Kós Károly állatkerti épületeit) vagy saját műveit, avagy megvilágította az iparművészeti oktatás fontosságát és eredményeit. A Tanácsköztársaság idején az építészeti megújulás legfontosabb kérdéseit vázolta fel. Később cikkei és előadásai főként a magyar építészet fellendítését szorgalmazzák. Ennek a gondolatnak a szolgálatában álltak azok az előadások is, melyeket a külföldön rendezett kiállítások alkalmából tartott.

Ha ennek az életműnek az áttekintésével végül mérlegelni kívánjuk Györgyi Dénes alkotásainak értékét: mindazokat a szempontokat figyelembe kell vennünk, melyekre a sorok között már utalás történt. Alkotóélete éppen az építészet nagy átalakulásával, a felszabadulás előtti közel fél évszázad építészeti mozgalmával esett egybe. Az építetők csak ritkán voltak haladó szemléletűek; az építész az előtte feltáruló művészi lehetőségek és a társadalom követelményeinek visszahúzó erői között őrlődött. A formai törekvéseket a nemzeti sajátosságok kifejezésének igénye itatta át. Györgyi kifejezőkészségét ezen túl még az iparművészet iránti fogékonyság is „terhelte”. Ami mindezeknek az adottságoknak és kötöttségeknek a nyomán Györgyi Dénes építészetéből örökségként ránk maradt, nemcsak jellemző és maradandó, hanem — mondjuk ki végül — szép és jó is.

A magyar építészet történetében a „fiatalok” lelkesedése révén született hangulatos alkotások, az állam által szorgalmazott neobarokk lefékezésére és az annak nyomán alkotott modern épületek (mint a Honvéd utcai és Orom utcai bérházak, s a párizsi világkiállítás pavilonja — hogy csak néhányat említsünk) pozitív értékek maradnak. Ennek megfelelően kell Györgyi Dénes életművét megbecsülnünk.

Az országos népszámlálási bizottság az alábbiak szerint ajánlja a közérdeklődők számára, hogy a felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják.

Az országos népszámlálási bizottság az alábbiak szerint ajánlja a közérdeklődők számára, hogy a felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják.

Az országos népszámlálási bizottság az alábbiak szerint ajánlja a közérdeklődők számára, hogy a felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják.

Az országos népszámlálási bizottság az alábbiak szerint ajánlja a közérdeklődők számára, hogy a felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják.

Az országos népszámlálási bizottság az alábbiak szerint ajánlja a közérdeklődők számára, hogy a felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják.

Az országos népszámlálási bizottság az alábbiak szerint ajánlja a közérdeklődők számára, hogy a felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják. A felmérés adatait a lehető legteljesebben kihasználják.

- ¹ 1903-ban érettségizik, ezt követően iratkozik be a budapesti József Műegyetem építész-szakosztályára.
- ² Györgyi Dénes tanulmányai idején a Műegyetem a Múzeum körúton volt (a mai Eötvös Loránd Tudományegyetem egyik épületében). Amikor 1882-ben ezt az épületet használatba vették, az építész-szakosztálynak 40 beiratkozott hallgatója volt; 1903-ban már 99-en iratkoztak be. A műszaki felsőoktatás kibontakozását az 1898. évi új szervezeti szabályzat és főleg az új látványos épületegyüttes 1902–1909 közötti felépítése jelzi. — Zelovich Kornél: *A m. kir. József Műegyetem és a hazai technikai felsőoktatás története*. Bp. 1922.
- ³ Györgyi Dénes és Kós Károly barátságára és együttműködésére vonatkozóan érdekes adatokat és megnyilatkozásokat tartalmaznak azok a levelek, melyeket Kós Károly írt a szerzőhöz. E levelekből azért is idézek hosszabban, mert azok a korabeli építészoktatás, a fiatal építészek szemlélete és Györgyi Dénes személyének megismeréséhez egyaránt fontos dokumentumok: „... Az alábbiakban elmondom azt, amit emlékezetem egyik legrégebbi és igen kedves kollégámról és hűséges barátomról, Györgyi Dénesről máig megőrzött. Györgyi Dénes bennszülött pesti polgárcsalád ivadéka. Egyik nagybátyja építészmérnök, a jónévű, kitűnő összeköttetésekkel, nagyarányú állami megbízásokkal rendelkező Korb és Giergl építész iroda egyik tagja . . . Ennek a Giergl családnak Györgyire magyarosított ágát képviselte akkoriban (a századforduló és századelő éveiben) Györgyi Kálmán, a M. Iparművészeti Társulat titkára, illetve folyóiratának tényleges szerkesztője: Györgyi Dénes édesapja . . . Ebben az építész-iparművész családban és környezetben, levegőben nevelkedett fel és az onnan hozott szellemi anyaggal, esztétikai szemlélettel, látókörrrel, veleszületett ízléssel, ambícióval és hasznos összeköttetésekkel — melyek ápolását és mélyítését, erősítését később sem hanyagolta el — került a műegyetemre évtársamul Györgyi Dénes. Magas, karcsú, jóképű szőke fiú volt. Látszatra csupa élet és egészség, valójában azonban beteges, sőt nyomorék . . . Évtársai sorában a közepes tanulók közé tartozott: az elméleti és műszaki tárgyakban határozottan gyenge volt. Viszont az építészettörténetben, a rajzos tárgyakban, tervezésben sokkal jobb volt, bár az elsők közé nem tartozott. Valami újjal nem próbálkozott, de amit csinált, az ízléses volt, stílusos, és gusztusosan-artistikusan volt tálalva. Mindig elegáns volt, udvarias és előzékeny, de tartózkodó, nem közlékeny. Nemigen vett részt a mi szinte állandó rajztermi vitáinkban, diákos heccelődéseinkben, csavargásainkban . . . Rajtam kívül bizalmas barátja évtársai között nem volt, velem is csak az utolsó — negyed — éves korunkban sodorta össze a sors egy közös akciónk kapcsán. Történt, hogy egészen véletlenül elvetődtem a Mintarajziskola Rajztanárképző növendékeinek Andrássy úti intézetében rendezett évi kiállítására, s ott megállapítottam, hogy a mi építész-hallgatóink produkciója sem alábbvaló e művésztalálókénál; tehát a magunk presztízse érdekében meg kellene mi is rendezzük a magunk (jórészt iskolán kívüli) művészi (tehát nemcsak

szorosan építészeti, hanem grafikai, díszítő- és képzőművészeti stb.) próbálkozásaink bemutatását iskolai kiállítás keretében.

A kollégáknak tetszett az ideám, s miután kisült, hogy megfelelő mennyiségű és kvalitású kiállítási anyag is összekerülne, megbíztattak: »csináld meg, mi segítünk«. De bizony nem lett volna abból soha kiállítás, ha Györgyi Dénes nem áll mellém a maga kétségtelen szervező-rendező tehetségével és aktivitásával, a hivatalos és nem hivatalos művésztszadalmában, intézményekben való ismeretségével, összeköttetésével, amivel aztán meg tudtuk szerezni a szükséges anyagi és erkölcsi feltételeket és eszközöket, biztosítani tudtuk a szakemberek, a sajtó és a közönség érdeklődését. Az eredmény: a téli szünetben az Eszterházy utcai ún. Kisműgyetem épületében levő rajztermünkben megnyílt az illetékesek szerint sikerült és hozzánk méltó kiállításunk.

Számomra ez a kiállítás-szervezés-rendezés egyrészt nagy tanulság volt, aminek később hasznát vettem, másrészt azt a kitüntetést szerezte nekem, hogy egy kiállított kis családi lakóház tervemet — az egyetlent a kiállított objektumok közül — Lyka Károly méltónak ítélte arra, hogy a »Művészet«-ben színesen leközölje, és végül: ez a 2–3 hetes közös munkálkodásunk alapozta meg kölcsönös meleg barátságunkat Györgyi Dénessel, mely zavartalanul kitartott még azon túl is, hogy a sors 1917-től kezdve elszakított egymástól.

Ha visszagondolok, igazában nem is tudom, hogy tulajdonképpen mi volt az, ami megszerezte és meg is tartotta számomra ragaszkodását? Mert én őszinte barátságomon és hálás szeretetemen kívül semmit sem adhattam neki, viszont tőle — ha kéretlenül is — de megbecsülhetetlen ajándékokat kaptam. Akinek Budapesten »se rokona, se ismerőse« nem volt, az ő révén kaptam az első családot, ahol szívesen láttak akár pesti lakásukon, akár zebegényi nyaralóházukban . . . Györgyi fedezte fel nálam az »Atila Királról Ének« c. rajzolt-írott balladámat és vitte el a »M. Iparművészet«-nek, melyben aztán meg is jelent. S amikor az én finn ideáljaim: Eliel Saarinen építész és Gallen-Kallela festő Budapesten jártak, ő, illetve édesapja közvetítették számomra az alkalmakat, ahol velük találkozhattam, megismerkedhettem, beszélgethettem és művészi hitemben egy életre megerősödhettem. S amikor országhatár választott el tőle, és szinte másfél évtizede jártuk megváltozott életünk külön útjait, akkor sem felejtkezett meg rólam, és a budapesti nemzetközi építész-kongresszus és kiállítás alkalmával, mint a rendező bizottság tagja, nemcsak meghívatott a kongresszusra (mint annak vendégét), de összeszedte és kiállította az ő romániai barátja építészeti alkotásait (ill. fényképeit) is a sajátos magyar építőstílust kereső mesterek (Lechner, Lajta, Árkay, Medgyaszay stb.) műveinek társaságában (a Nemzeti Szalonban volt a kiállításnak ez a része) . . .

. . . Hogy kikerültünk a Műgyetemről (súlyos megbetegedése következtében Györgyi egy évvel utánam), a sors 3 év múlva, 1910-ben juttatott közös munkát számunkra: a főváros Városmajor utcai iskolakomplexuma (iskola—lakóépület—óvoda) tervezését és művezetését . . . Györgyi megtanulta, amire szüksége volt, én pedig megkaptam benne a megértő és megbízható segítséget, amire annál inkább szükségem volt, mert azon az őszön, a folyamatban levőkön kívül, újabb munkákra is kaptam megbízást . . .

. . . Györgyi Dénessel ezután 6 esztendővel volt ismét közös munkánk: az 1916-os királykoronázás alkalmával ketten kaptunk megbízást a királyi palota és a Mátyás-templom közti útvonal díszítésének, a kardvágó dombnak, tribünöknek stb. tervezésére és elkészítésére. Hogy ezt a munkánkat — melyet a magam részéről csak az akkori nehéz körülményeim kényszerítő hatására vállaltam — a háború kellős közepén és összesen csupán 4 heti munkaidő alatt aránylag sikeresen végezhetjük el, az kétségtelenül Györgyi Dénes érdeme volt, nem az enyém . . .

. . . Ezután már csak 14 esztendő múlva láttam viszont, Budapesten, az építész-kongresszus alkalmával. S az volt utolsó találkozásom Györgyi Dénessel, a jó emberrel, hűséges baráttal és a két világháború közti sötét és szomorú magyar világ egyik legkiválóbb magyar építőművészeivel . . .

... ahogy felidéztem őt emlékezetemben, annyi minden eszembe jutott vele kapcsolatban, hogy annak úgyis csak kicsi részét mondtam el róla, akire nekem csak hálás szívvel lehet gondolnom. És nagy öröm volna számomra, ha az ő építészti alkotómunkáját monográfia méltatná és őrizné meg tanulságul a jövődönk . . .”

(Kivonat Kós Károly 1967. június 2-án kelt leveléből.)

„... Akkoriban mi építészhallgatók igen kevesen voltunk. Az én évfolyamomban 19-en; az előttem valóban sem többen, az utánunk következőben valamivel számosabban. Harmad- és negyedéves korunkban az ún. Kis-műegyetemen, az Eszterházy utcai kedves kis palotácskában voltak előadó-»szobáink«, rajztermeink és mintázóműhelyünk is. A rajzterem igazi otthonunk volt, benne éltünk úgyszólván egész nap, sokszor ott is ebédeltünk és késő estig benn dolgoztunk, ott szórakoztunk, vitatkoztunk, képeslapokat, könyveket beszéltünk meg. A harmad- és negyedévesek egy-egy rajzterme egymásba nyílt, tehát ez a két évfolyam szinte együtt élt. És az meleg, vidám, szinte-szinte családi, testvéri élet volt. (Professzorainkkal is közvetlen volt az érintkezésünk, bejöttek a rajztermekbe, odaültek közénk, és nemcsak szakbeli, de minden másnemű, közérdekű, művészi eseményről is beszélgettek velünk. Persze, hogy kevesen voltunk, személyesen is jól ismertek minket.)

Az ún. legifjabb építészcsoporthoz (melyet »népies«-eknek is elneveztek és amelynek én is tagja voltam) kizárólag három évfolyamból rekrutálódott: az előttem valóból (Kozma, Jánszky, Tátrai és részben Lechner Loránd), az utánam valóból (Mende, Bábolnay, Györgyi Dénes) és a kettő közöttiből: az enyémből (Zrumeczky Dezső és jómagam). Az én közbelső évfolyamom volt a természetes összekötője a három évfolyamnak: harmadéves koromban a negyedévesekkel, negyedéves koromban a harmadévesekkel.

A Műegyetemen a mi baráti csoportunk még tágabb értelmében sem alakult igazi, szervezett, gyakorlati munkaközösséggé. Mindenikünk külön-külön tapogatta, keresgélte a maga leendő építésztűjtát. Közös volt mégis bennünk már a Műegyetemen a külső művészi (építészeti, grafikai), formai hatások azonossága vagy bár közeli rokonsága.

Akkoriban a mi csoportunkra egyrészt a modern angolok (Baillie Scott, Voysey, Mackintosh, Morrisék stb., illetve Walter Crane, Gordon Craigh, Beardsley stb.) és a finnek (Saarinenék, Gallen-Kallala), másrészt a bécsi (német) modernnek (Wagner, Hoffmann, Olbrich, a Wiener Werkstätte, Kokoschka stb.) voltak hatással. Persze, ezek a különböző hatások nem mindenike hatott azonos intenzitással csoportunk mindenikére. Általában: Jánszkyra, Györgyire elsősorban az angolok, reám és Zrumeczkyre elsősorban a finnek (párizsi pavilon, merijoki udvarház, helsinki nemzeti múzeum), másodsorban az angol Baillie Scott, a grafikus Walter Crane, Gordon Craigh. Kozma Lajosra elsősorban a bécsiek . . .

És már akkor próbáltuk keresni azt a szemléletet, mely építészeti, grafikai, iparművészeti műveik újszerű, jellegzetes megjelenését, artisztikumát jellemzi . . .”

(Kivonat Kós Károly 1964. május 10-én kelt leveléből.)

Megjegyzem, hogy Kós Károly ebben a levelében a köréje sereglő haladó szellemű építészekre a „fiatalok” elnevezést is használja.

⁴ Lechner Ödön építészeti formakincsét igyekeztek továbbéltetni, illetve továbbfejleszteni: Hege-düs Ármin, Kőrösi Albert, Kosztolányi (Kann) Gyula, Lajta Béla, ifj. Nagy István, Komor Marcell és Jakab Dezső, Bálint Zoltán és Jámbor Lajos, Morbitzer Nándor, valamint mások. Puritánabb kompozíciókkal Medgyaszay István, ugyancsak Lajta Béla, valamint Tóry Emil és Pogány Móríc kísérleteztek. Erre vonatkozó részletes korszak: Merényi Ferenc: *Magyar építészet, 1867–1967*. Bp. 1969.

⁵ Már 1908-tól három évig tanított a Technológiai Iparmúzeum esti tanfolyamán is.

⁶ Jó példát szolgáltatnak ehhez azok az épülettervek, melyeket az Iparművészeti Iskola növendékei Györgyi Dénes, Weichinger Károly építésztanárok és más haladó szellemű oktatók irányításával készítettek. Lásd: Györgyi Dénes: *Az O.M.K. Iparművészeti Iskola építészeti szakoktatása*. Különnyomat, talán a Tér és Formából (évszám és a lap megnevezése nélkül).

- ⁷ Györgyi Dénes: *Szociális kultúra — építészet — művésznevelés*. Györgyi Dénes műépítész tanár felszólalása a Magyar Mérnök és Építész Egylet Műépítész Szakosztályának 1919. március 24-én tartott vitáulésén. Bp. 1919, III. — Györgyi Dénes tagsági jogait a Magyar Mérnök és Építész Egylet a Tanácsköztársaság megdöntése után a felszólalás és közreadása miatt három évre felfüggesztette.
- ⁸ A Magyar Építőművészek Szövetsége 1937. évi mesterdíját a brüsszeli világkiállítás pavilonjáért juttatták Györgyinek. Meg kell jegyezni, hogy a felsorolt kitüntetések Györgyi Dénes akkor nyilván főként munkásságának általános elismerése miatt kapta, nem a modern építészethez való közeledését méltányolták — amit mi becsülünk benne.
- ⁹ Györgyi Dénes építészhallgató korában készített terveire vonatkozóan: Magyar Építőművészet VI (1908) 2. sz.; A Ház (1908) 74—75. old.
- ¹⁰ Györgyi Dénes fiatalkori építészeti munkásságára vonatkozóan a Magyar Építőművészet következő évfolyamaiban található adatok és képek: VIII (1910) 4. sz.: Szent Imre kollégium, templom és gimnázium tervpályázata; X (1912) 1. sz.: Gyarmaty-ház, Tost-ház, Grosschmied-ház, kerek-egyházi templom, kassai Jelzalogbank tisztviselőtelepének lakóházai, Bácskeresztúron és Okolicsnón megépült iskolák; XI (1913) 11—12. sz.: aradi r. k. templom tervpályázata, kerek-egyházi templom és kiskunhalasi iskola fényképei, a Mezőgazdasági Múzeum belső berendezésének fényképei.
- ¹¹ Magyar Építőművészet IX (1911) 2. sz.
- ¹² *A turini kiállítás magyar pavilonja*. Magyar Építőművészet VIII (1910) 6. sz.
- ¹³ Magyar Építőművészet X (1912) 2. sz. *A gyöngyösi városháza és húscsarnok tervpályázata*: Az I. díjat a bíráló bizottság Katzer Józsefnek, a III. díjat Orbán Ferencnek ítélte.
- ¹⁴ Györgyi Dénesnek a Mezőgazdasági Múzeum részére tervezett bútorai kétségtelenül korszerűbb alkotószemléletről tanúskodnak, mint maga az épület. Angol, skót és finn mintaképek hatása érződik, éppen olyanoké, melyeknek formaképzését az építészettörténet ma gyakran hozza összefüggésbe a kubizmus festészetének mozgató eszméivel.
- ¹⁵ Kertész K. Róbert: *IV. Károly király koronázásának művészi és műszaki munkái*. Bp. 1917.
- ¹⁶ *A debreceni Déri Múzeum*. Tér és Forma III (1930) különnyomat.
- ¹⁷ Magyar Építőművészet XXIV (1924) 1—3. sz. *A Néprajzi Múzeum tervpályázata*: A bíráló bizottság sorrend nélkül tiszteletdíjban részesítette Kiss László, Dr. Kotsis Iván, Dr. Lechner Jenő és Wargha László, valamint Medgyaszay István terveit. — A folyóirat ezenkívül még Györgyi Dénes, Almási Balogh Loránd és Hikisch Rezső terveit tartotta bemutatásra érdemesnek.
- ¹⁸ *A magyar világkiállítási palota a barcelonai világkiállításon*. Tér és Forma II (1929) 350—354.
- ¹⁹ Ez a „tiszttulás” leginkább az Orom utca 18/a többlakásos épületen mutatkozik.
- ²⁰ A pittsburgh-i egyetem 1930-ban elhatározta, hogy új magasházában a különféle nemzeti-ségű hallgatók részére nemzeti sajátosságait építészeti eszközökkel is kifejező kollégiumi helyiségeket épít. A tervek nyomán készült kiadvány sorrendben a lengyel, jugoszláv, orosz, csehszlovák, olasz, magyar, román, görög, kínai, skót, francia, német és skandináv termeket ismerteti. Györgyi Dénes a magyar vallás- és közoktatásügyi minisztérium felkérésére tervezte meg a magyar termet. *Nationality Rooms in the cathedral of learning*. The University of Pittsburgh kiadványa, é. n.
- ²¹ *Budapest Székesfőváros Elektromos Műveinek Markó utcai építkezései*. Tér és Forma V (1932) 33—44; VII (1934) 133—134.
- ²² Az épület tervezője Wälder Gyula.
- ²³ *Utójáték vagy satírijáték*. Az 1937. évi párizsi világkiállítás magyar pavilonjára kiírt tervpályázathoz. Tér és Forma IX (1936) 281. old.: A meghívásos tervpályázaton Antal Dezső, Bierbauer Virgil, Dávid Károly és Wanner János, Györgyi Dénes, Kóródy György, Lauber László, Lehotzky György, Rimanóczy Gyula és Weichinger Károly vettek részt. Az I. díjat Györgyi Dénes terve nyerte, Lauber László és Weichinger Károly pályaművét megvették.

- ²⁴ Weltzl János *Art et Technique — avagy Művészet és Technika* c. cikkében így ír: „Dinamikus térkompozíció alatt azt értem, hogy a térhatást a sétáló, mozgó tömegre számították . . . A jó kiállítási pavilonban a térnek iránya van, amely szinte magával sodorja a látogatót. Lelátások, áttekintések, a következő terek előre sejtése . . . Összevetve a magyar pavilont ezekkel az épületekkel, rögtön feltűnik annak alapvető hibája: a kimondott statikus kompozíció. A kiállítási épület nem díszcsarnok és nem templom, s a benne kiállított (hangsúlyozom: igen kitűnő) tárgyak egymás után következő »termekben« való felhalmozása a problémák kikerülését jelenti. A magyar kiállítás minden egyes része csak hosszas magyarázkodás után érthető meg, és nem hiszem, hogy az átlagos külföldi látogatónak hazánkról való (általában igen csekély és téves) ismereteit a legkisebb mértékben is gyarapította vagy helyesbítette volna . . .” *Tér és Forma X* (1937) 373—380. — Meg kell jegyezni, hogy ez a kritika, akármennyire is haladó felfogásra vall a modern építészet lényegének propagálása terén, utólag mégsem tűnik találónak. Györgyi Dénes kiállítási épülete éppen nem volt statikus, amint az a térkompozícióból is kiviláglik, s előkelő helyet foglalt el a kiállítás többi épületének sorában. A hazánkkal kapcsolatos hiányos ismeretekért ezért aligha lehet Györgyi Dénest és épületét okolni.
- ²⁵ *Tér és Forma XV* (1942) 174—176. — *Magyar Építőművészet* (1942) 238—239.
- ²⁶ Györgyi Dénes szerkesztésében jelent meg az *Új magyar építőművészet* c. terveggyűjtemény is (I. kötet: 1935; II. kötet: 1938). Ez a kiadvány — noha nem az avantgarde eredményeinek ismertetésére szorítkozik — több jeles épületet is tartalmaz.

A fényképek eredete:

Budapesti Történeti Múzeum Újkori és Legújabbkori Osztályának tervtára: 30, 35, 43, 44, 45, 46, 47.

Györgyi Dénes hagyatéka: 1, 14, 22, 24, 31, 32, 38, 39, 40, 42.

Király Rózsa felvétele: 18, 19.

Kubinszky Mihály felvétele: 4, 23, 34, 36, 48, 49, 50.

Országos Műemléki Felügyelőség tervtára: 37, 38.

Reprodukciók (*Magyar Építőművészet, 1907—1930*): 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 20, 21, 26, 27.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side. The text is centered and spans most of the width of the page.

Additional faint, illegible text located in the middle section of the page. The text is similarly centered and appears to be bleed-through or very light printing.

The bottom portion of the page contains further faint, illegible text. The text is centered and continues across the width of the page, likely also being bleed-through or light text from the original document.

(A kivitelezett művektől a meg nem valósított tervpályázati alkotásokat, terveket és vázlatokat * jel különbözteti meg)

- 1907: Kettős műterem (az egyetemi hallgatók részére hirdetett Wellisch-pályázat II. díjjal kitüntetett terve, Mende Valérral)*
- 1908: Mozgófénykép-színház (az egyetemi hallgatók részére hirdetett Wellisch-pályázat III. díjjal kitüntetett terve)*
- 1910: Budapest. Fehérvári út. Szt. Imre kollégium, templom és gimnázium (I. díjjal kitüntetett pályaterv)*
- 1911: Torino. A világkiállítás magyar pavilonja (Tóry Emillel és Pogány Móriccal)
 Debrecen. Többlakásos épület (Gyarmaty-ház)*
 Debrecen. Bérház (Kós Károllyal közös pályaterv)*
 Debrecen. Kereskedelmi és Iparkamara székház- és lakóépülete (megosztott I. díjjal kitüntetett pályaterv)*
 Kassa [Košice]. Többlakásos bérvilla (Grosschmied-ház)
 Kassa [Košice]. Többlakásos épület (Tost-ház)
 Kassa [Košice]. A Jelzálogbank tisztviselőtelepének lakóházai
 Elemi iskola öt községben (Bácskeresztúr, Okolicsnó, Újbánya, Újlehota és Vágmgogyoród)
 Gyöngyös. Városháza és húscsarnok (II. díjjal kitüntetett pályaterv, Mende Valérral)*
- 1911–1912: Budapest. Városmajor utca. Elemi iskola (Kós Károllyal)
- 1912: Budapest. A Mezőgazdasági Múzeum belső berendezése
 Kerekegyháza. R. k. templom (I. díjjal kitüntetett pályaterv nyomán kivitelezve)
- 1913: Miskolc. Kereskedelmi csarnok (pályaterv)*
 Fiume [Rijeka]. Leánygimnázium és internátus*
 Arad. R. k. templom (Werner Frigyessel)*
 Kiskunhalas. Elemi iskola
- 1914: Kispeszt. A Wekerle-telep főterének egyik lakóház-egysége

- 1915: Budapest. Erzsébet királyné emlékmű (első tervpályázat)*
 Budapest. Lakóházak a Had- és Népegészségügyi Kiállításra*
- 1916: Budapest. A koronázási útvonal dekorációja
- 1917–1920: Budapest. Közraktár utca 30. Hangya-irodaház (ma ÁFOR-székház)
- 1918: Budapest. Balogh Tihamér utca. Családi ház (Balogh Elemér háza)
 Budapest. Erzsébet királyné emlékmű a Várban (a második, meghívásos pályázat díjnyertes terve, Pongrácz Szigfrid szobrászművésszel)*
- 1920–1928: Keszthely. Balatoni Múzeum
- 1921: Vidéki kastély*
- 1922: Balatonalmádi. A Yacht-klub háza*
- 1923: Budapest. Istenhegyi út. Családi ház (Kerekes Izsó háza)
 Budapest. Néprajzi Múzeum (pályaterv)*
- 1923–1929: Debrecen. Déri Múzeum (Münnich Aladárral)
- 1926: Philadelphia. Magyar kiállítási pavilon
- 1926–1928: Rákospalota. Elemi iskola
- 1926–1931: Budapest. Honvéd utca—Markó utca. Az Elektromos Művek üzemi épülete, bemutatótermei és többszintes lakóháza (nem díjazott pályaterve alapján, az I. díjas Román Ernővel)
- 1927: Budapest. Rezső tér. Fogadalmi templom (pályaterv)*
 Budapest. Családi ház (Dr. Lázár János háza)
- 1928: Szentendre. Bengyel Sándor lakóháza
 Békéscsaba. Kereskedelmi csarnok (pályaterv; Györgyi Dénes vázlatai nyomán Münnich Aladár valósította meg)
- 1929: Debrecen. A Keresztyén Ifjúsági Egyesület székháza*
 Debrecen. Társasházak a Tudományegyetem tanárainak (három alaprajzi változat kisebb módosításokkal több épületnél valósult meg)
 Barcelona. Csarnokátalakítás a világkiállítás magyar bemutatója részére (Menyhért Miklóssal)
 Budapest. Istenhegyi út. Családi ház (Neumann Berta háza)
- 1920-as évek: Mezőkövesd. Községháza*
- 1929–1930: Debrecen. A Tudományegyetem diákokthona. A—D változatok*
- 1930: Debrecen. Egyetemi sporttelep (a tervezett diákokthon D-alternatívája szerint azzal kapcsolatban)*
 Budapest. Családi ház a Kis-Sváb- (ma: Martinovics-) hegyen (Paul Iván háza)
- 1930 körül: Budapest. Családi ház a Kis-Sváb-hegyen (Kazinczy Gábor háza)
 Budapest. Családi ház a Kis-Sváb-hegyen (Lindner Ernő háza)
 Miskolc. Zsolcai út. Rendőrkapitányság (két alternatíva)*
- 34 1930–1939: Pittsburgh. Az egyetem kollégiumának magyar terme
- 1931: Debrecen. Városháza (I. díjjal jutalmazott pályaterv; 1934-ben engedélyezési terv és a belső téralakítás vázlatai)
- 1932: Budapest. Szt. János tér (ma: Attila út). Hétszintes lakóépület

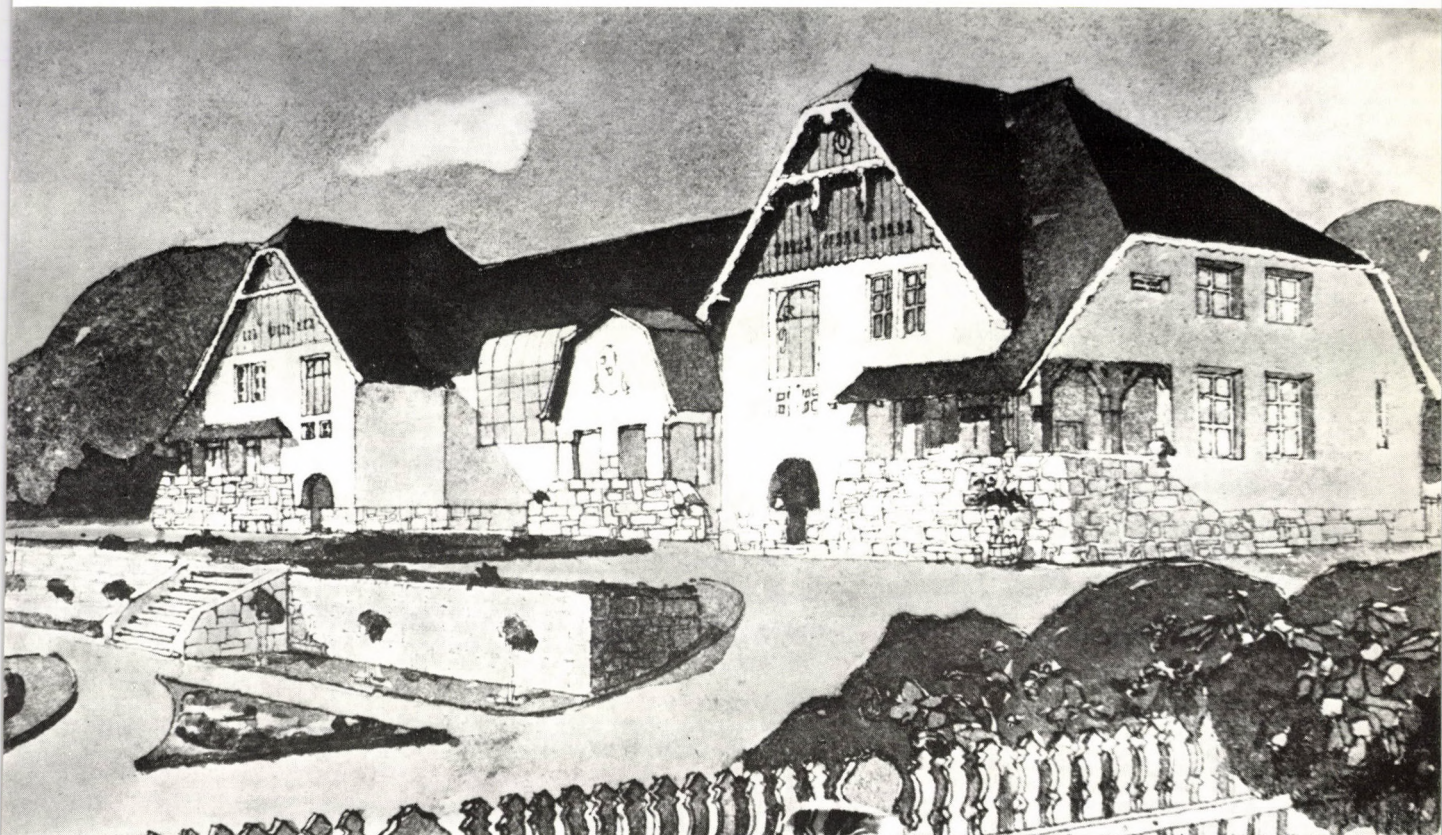
- Budapest. Budafoki út 31. Hétszintes lakóépület*
- Pápa. Korvin utca 27. Bérház (Piatsek Gyulának)
- 1932—1933: Budapest. Orom utca 18/a. Többszintes bérvilla
- 1933: Budapest. Kaas Ivor (ma: Nyáry Pál) utca 10. Hétszintes lakóház
- Budapest. Szebeni Antal tér (ma: Attila út). Lakóépület*
- Budapest. Rákóczi út 66. Lakó- és üzletház*
- Debrecen. Takarékos és Hitel Intézet Rt. székháza (két változat; az egyik emeletráépítés, a másik új épület)*
- 1934: Balatonalmádi. Hősi emlékmű
- Balatonalmádi. Bajcsy Zsilinszky utca. Saját családirház
- Amszterdam. A Nemzetközi Építészkiállítás magyar bemutatójának rendezése
- 1934—1935: Budapest. Fehérvári út 7. Többszintes lakóépület (a mai Mórincz Zsigmond körtéri íves épületsor szélső egysége)
- 1935: Debrecen. Sas utca. Adóhivatal*
- Brüsszel. A világkiállítás magyar pavilonja
- Budapest. Margit körút (ma: Mártírok útja). Nyolcszintes bérház vázlata*
- Budapest. Rákóczi út 12. Többszintes lakóház és üzlet*
- Budapest. Síp utca. Bérház*
- 1935—1936: Balatonalmádi. Postatakarékpénztári tisztviselők üdülőotthona
- 1936: Debrecen. A nagyerdei Csokonai gyógyfürdő és szálló (klasszicista épülethez csatlakoztatva; 1938-ban nagyobb programra újabb terv)*
- Budapest. A Danuvia-gyár irodaháza
- Budapest. Kútvölgyi út. Az OTBA-kórház (pályaterv)*
- Budapest. Javaslat a Rákóczi út, Szövetség utca, Hársfa utca és Dohány utca által határolt terület beépítésére*
- 1937: Szolnok. A Hitelbank székháza*
- Párizs. A világkiállítás magyar pavilonja
- 1938: Budapest. Attila út—Lógodi utca 44. Az Elektromos Művek üzemi épülete és lakóháza
- Budapest. Csarnok a Kertészeti és Gyümölcskiállításon
- Losonc [Lučenec]. Szt. László-emléktemplom (pályaterv)*
- 1938 körül: Debrecen. A hősök temetőjének emlékműve (két változat)*
- 1939: Budapest. Az Országos Szőlő- és Borpropaganda Iroda kiállítása
- Balatonalmádi. Családirház (Dr. Márkus Andor háza)
- 1930-as évek: Balatonalmádi község szabályozása (pályaterv)*
- Nyergesújfalu. Többszintes tisztviselő-lakóház*
- Debrecen város rendezési terve*
- 1939—1940: Gödöllő. Polgári iskola (két változat)*
- 1939—1942: Budapest. Soroksári út. A Hazai Fésűsfonó és Szövőgyár üzemi épületei
- 1940: Budapest. Salgótarjáni utca. Két lakóház
- Budapest. Gaál utca (ma: Gaál József út) 1. Családirház (Csánky Dénes háza)*

- 1940 körül: Budapest. Emlékmű a Gellérthegyen*
Mátra-vidéki lakótelep az Elektromos Műveknek*
- 1940–1941: Budapest. Tomcsányi út. Elemi iskola
Budapest. Budafoki út. Irodaház és üzemi épület a Meini-cégnek
- 1941: Budapest. Zólyomi út 19. Családiház (Iglauer László háza)*
Debrecen. Kálvin-ház és internátus (pályaterv)*
Budapest. Muraközi utca 2. Többlakásos épület (Heltai Sándornak)*
Ankara. Kemal Atatürk emlékműve (pályaterv)*
- 1942: Balatonalmádi. Családiház (Legény Béla háza)
- 1943: Budapest. Az Elektromos Művek Déli Energiaközpontja
Balatonalmádi. A Balatoni Yacht-klub épületei*
Budapest. Lakótelep a Ruggyantaárugyárnak*
- 1944: Budapest. Árvácska utca. Többlakásos épület*
- 1948: Balatonalmádi. Bajcsy Zsilinszky utca. Általános iskola
- 1949: Balatonalmádi. Református imaház*

Képek



1. György Dénes arcképe (1929)



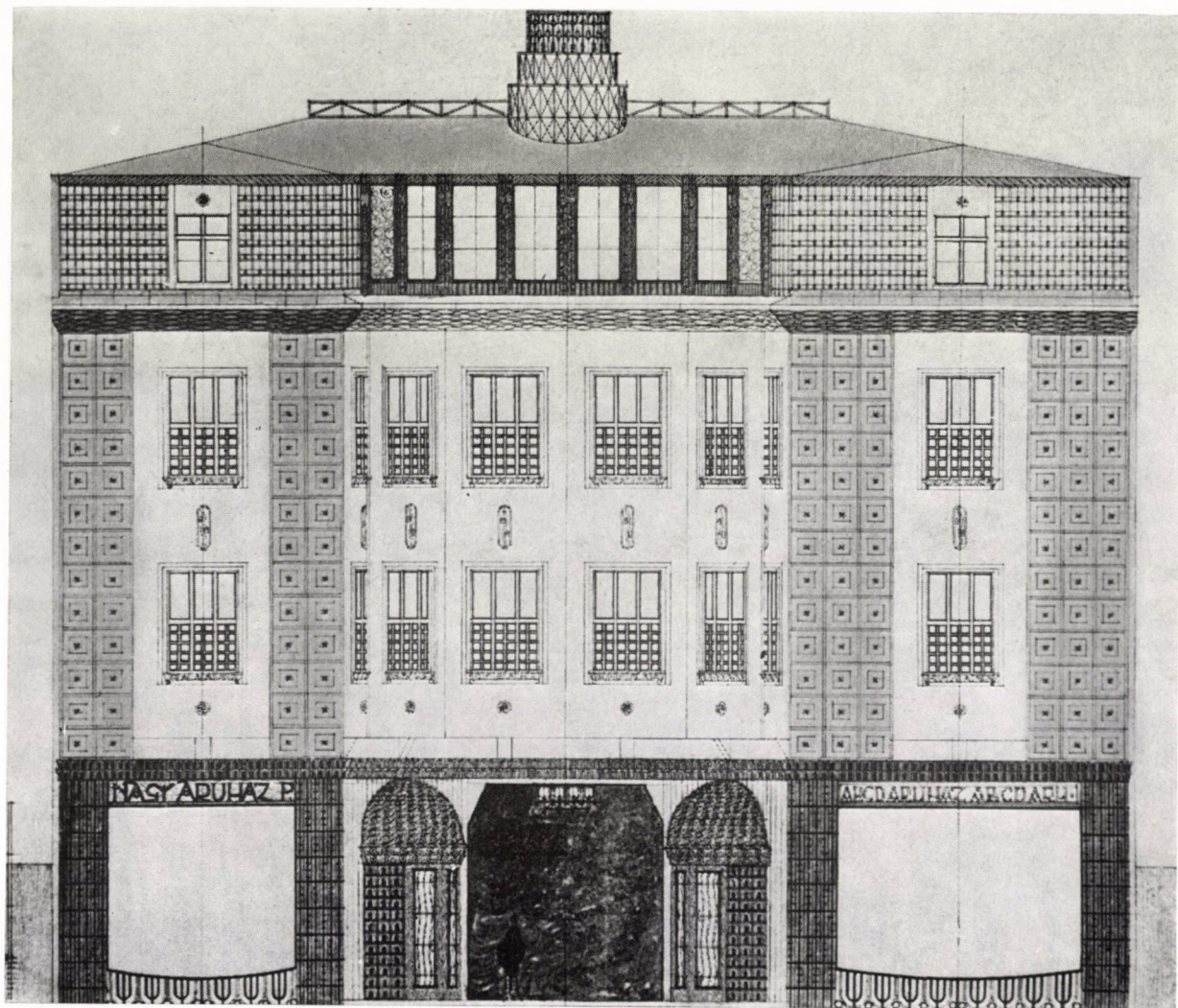
2. Kettős műterem. Györgyi Dénes és Mende Valér építészhallgatók díjnyertes pályaterve (1907)



3-4. Budapest. Városmajor utca. Elemi Iskola. Kós Károly és Györgyi Dénes közös terve alapján (1911-1912)

5. Kassa. Többlakásos épület (Tost-ház) (1911)

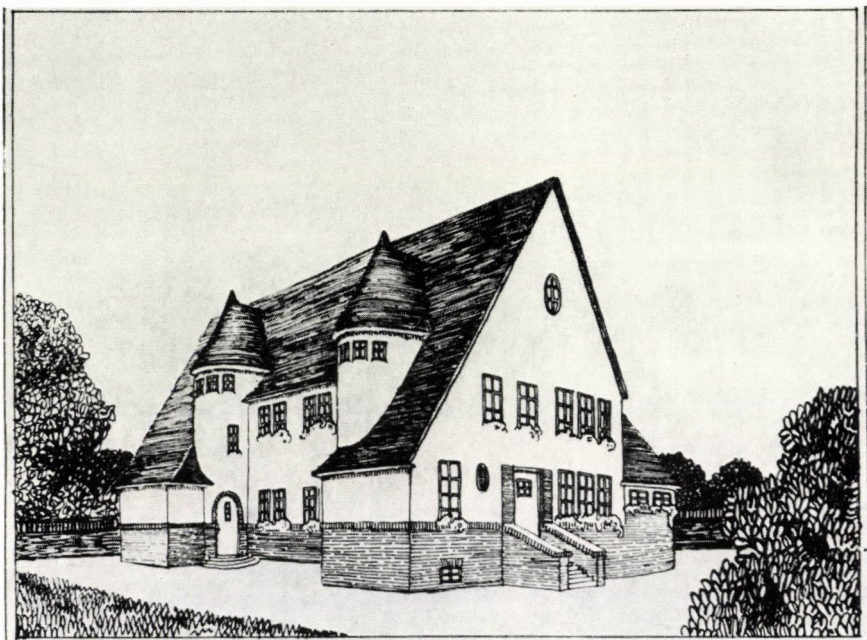




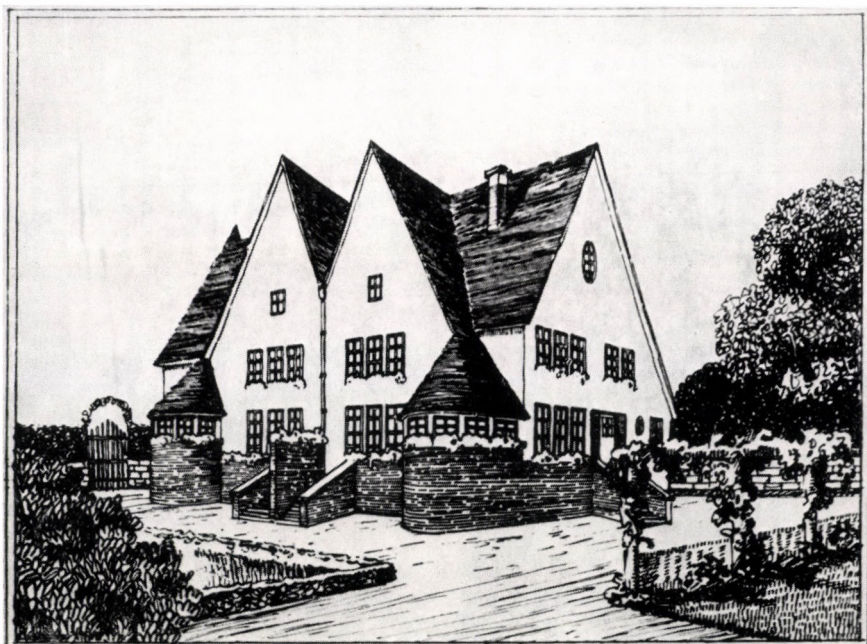
6. Debrecen, Többalakásos épület (Gyarmaty-ház) terve (1911)

7. Kassa. Többlakásos bérvilla (Grossschmied-ház) (1911)

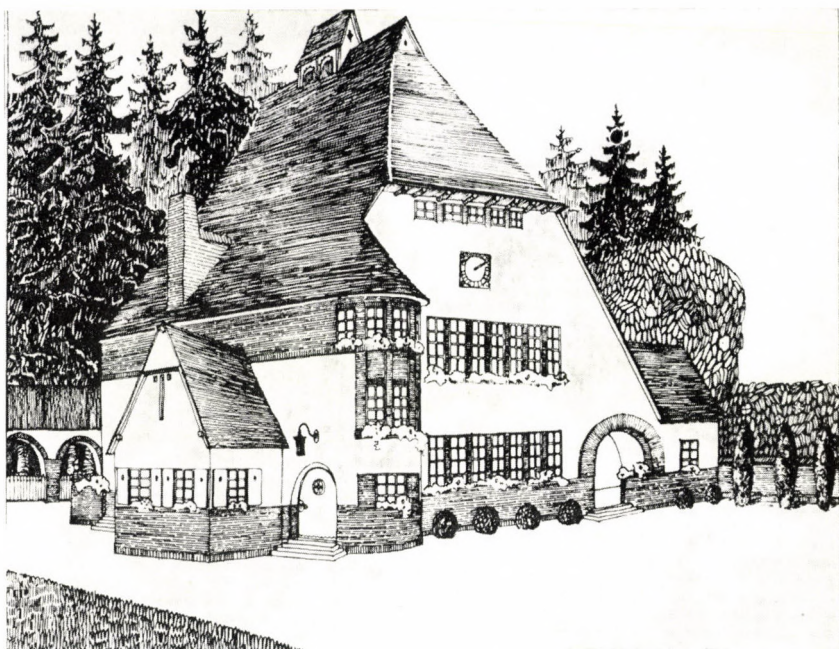




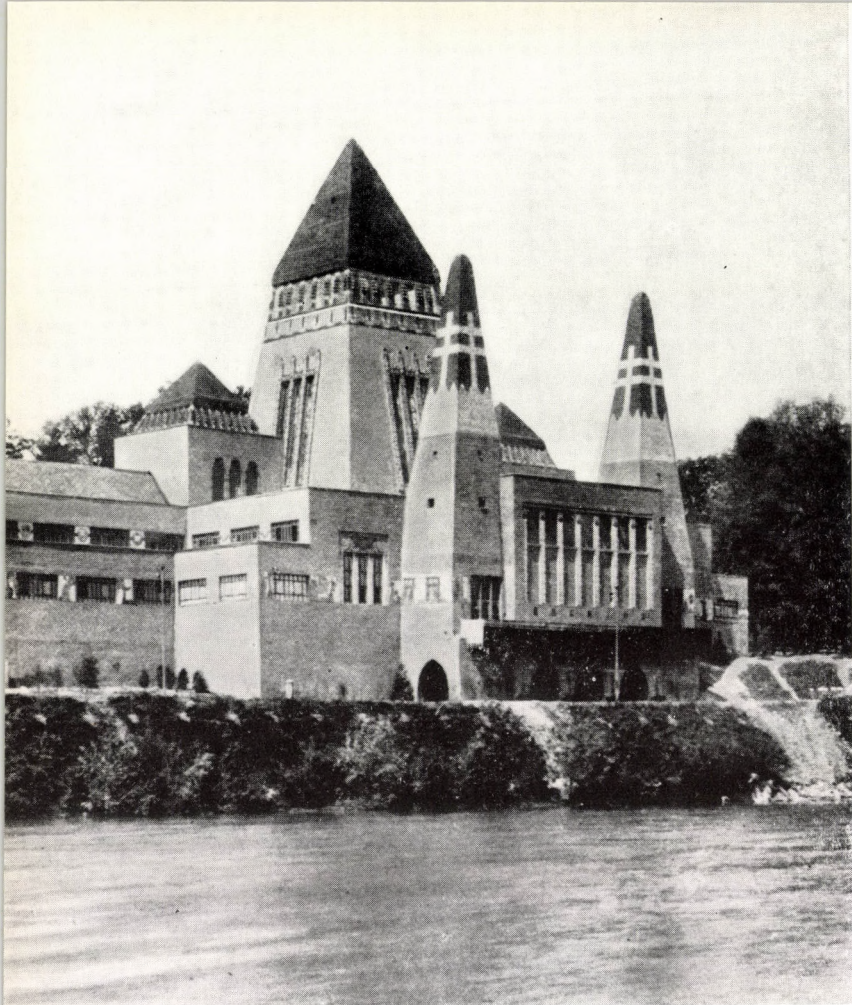
8—9. Kassa. A Jelzálogbank tisztviselőtelepi lakóházának két nézete (1911)



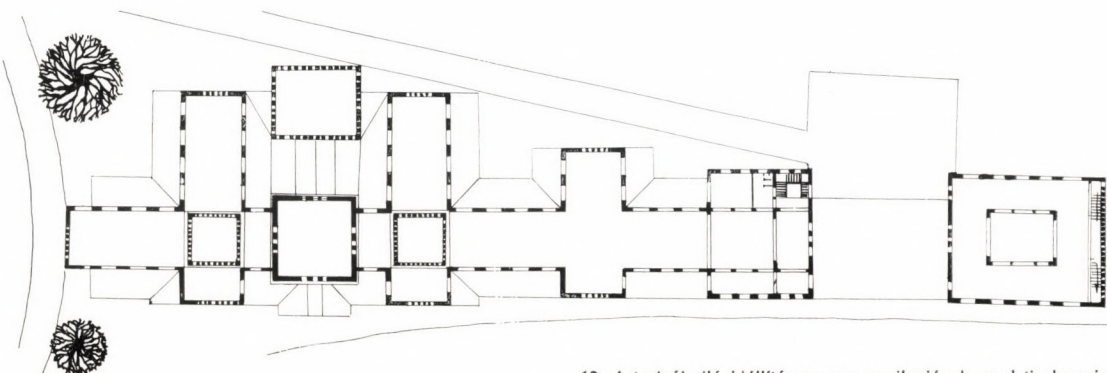
10. Okolicsnó. Elemi iskola (1911)



11. Bácskeresztúr. Elemi iskola (1911)



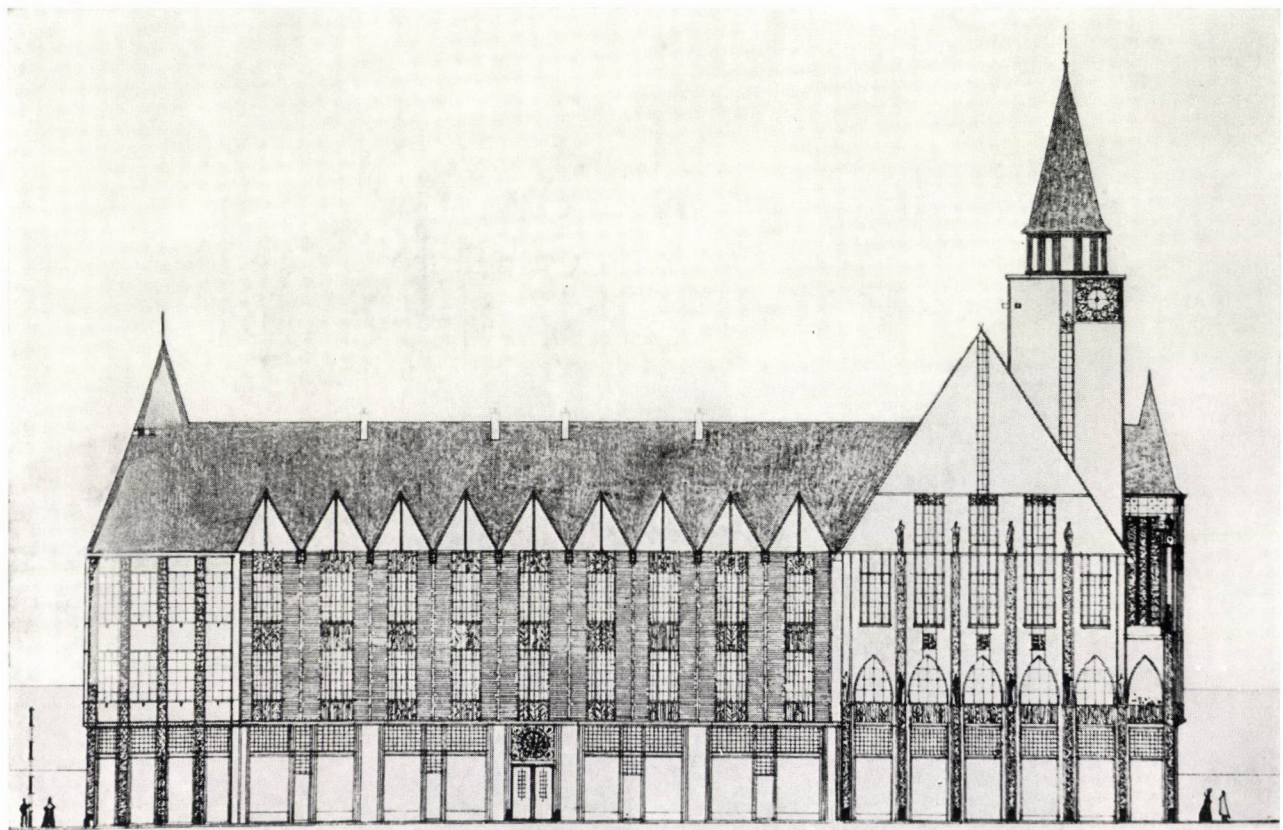
12. Torino. A világtkiállítás magyar pavilonja. Töry Emillel és Pogány Móriccral közös terv alapján (1911)



13. A torinói világtkiállítás magyar pavilonjának emeleti alaprajza



14. A torinói világtkiállítás magyar pavilonja korabeli levelezőlapon



15. Gyöngyös. Városháza. Györgyi Dénes és Mende Valér közös pályaterve (1911) — Oldalhomlokzat





◁ 18. Kerekegyháza. R. k. templom (1912)

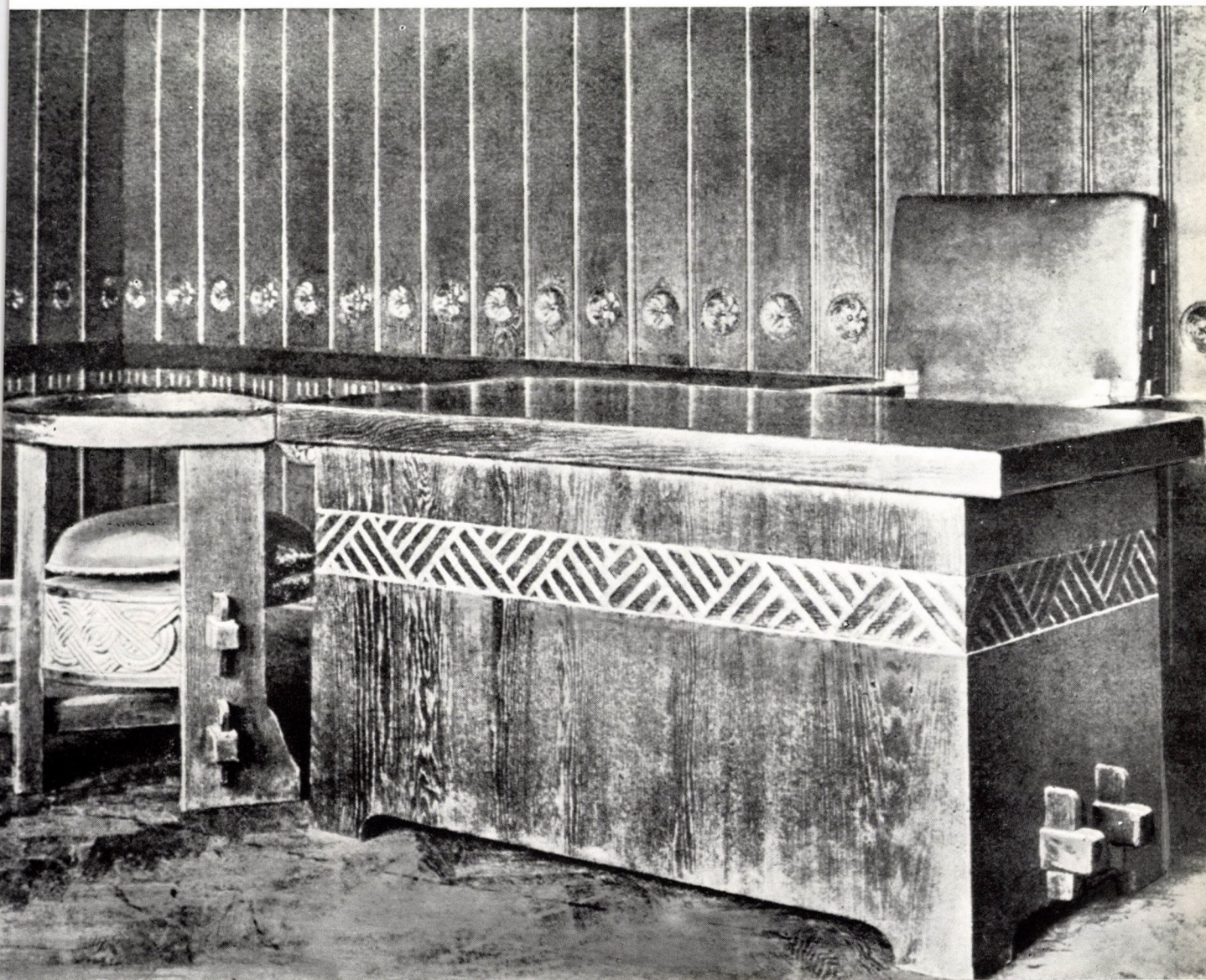
19. A kerekegyházi templom bejárata





◁ 20. Kiskunhalas. Elemi iskola (1913) — Korabeli felvétel

21. Budapest. A Mezőgazdasági Múzeum belsőépítészeti kiképzésének részlete (1912)





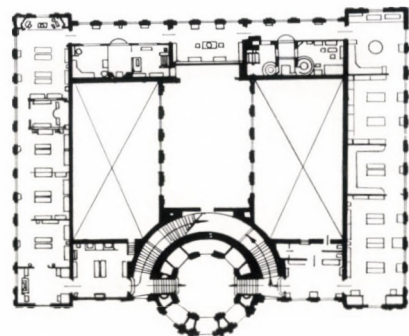
22. Budapest. Közraktár utca 30.
Hanga-irodaház (1917–1920)
— Korabeli felvétel

23. A Közraktár utcai irodaház mai látképe



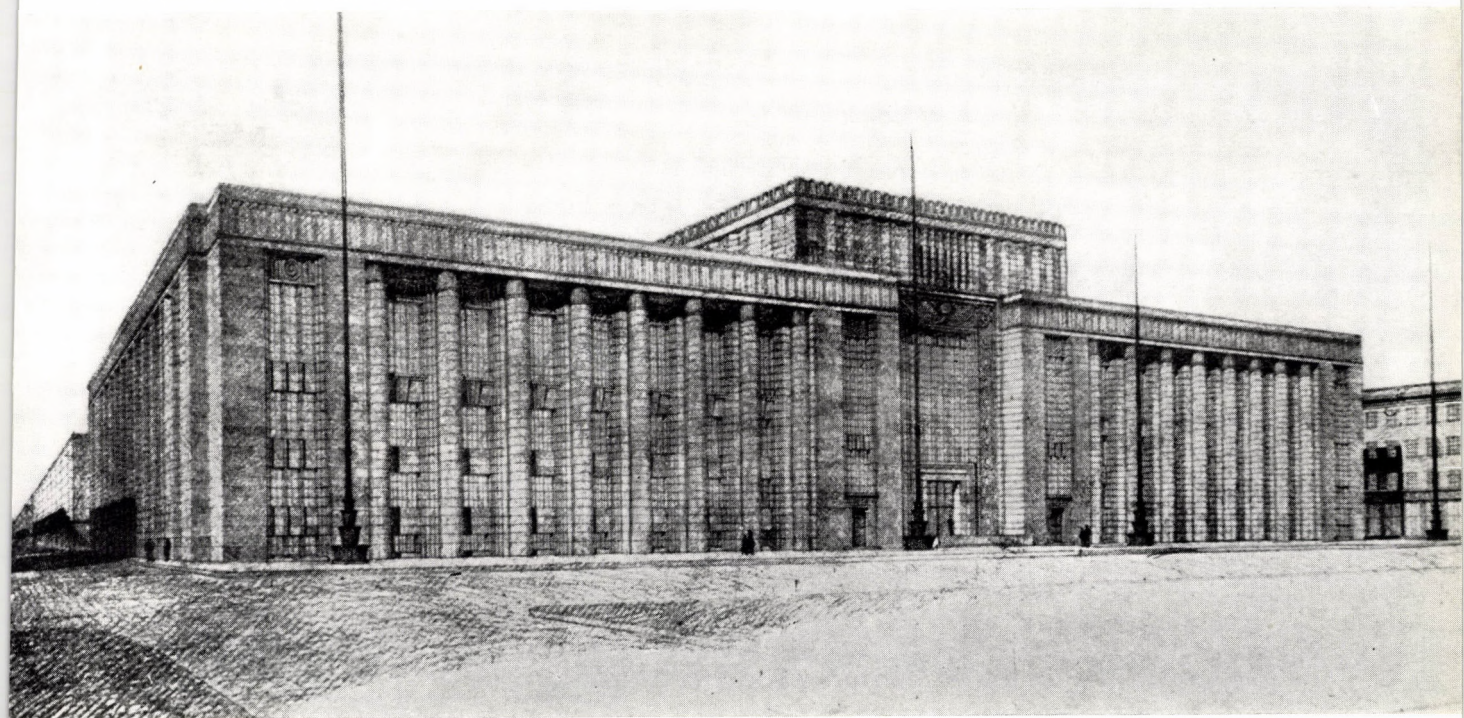


24. Debrecen. Déri Múzeum. Münnich Aladárral közös terv alapján (1923–1929)

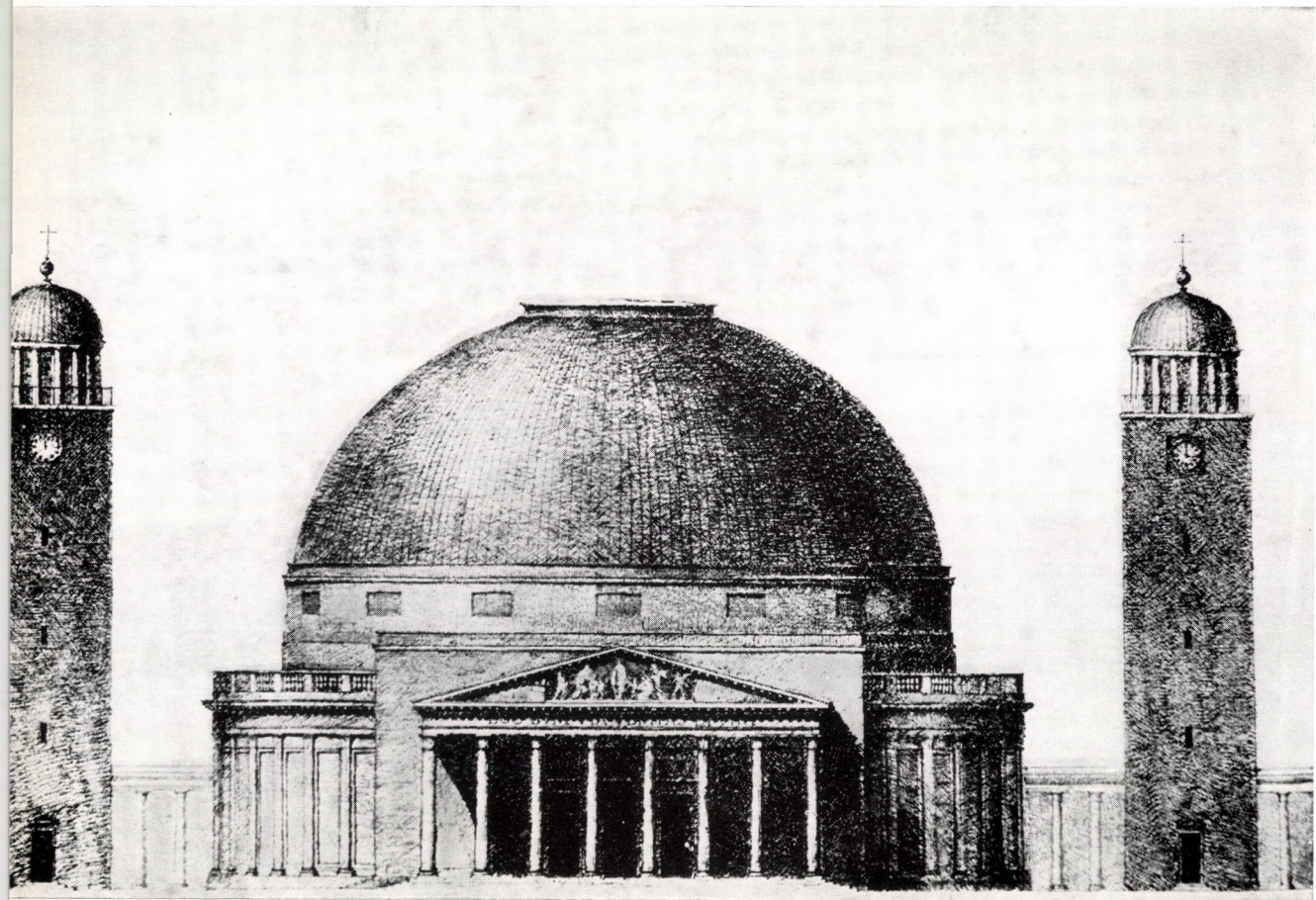


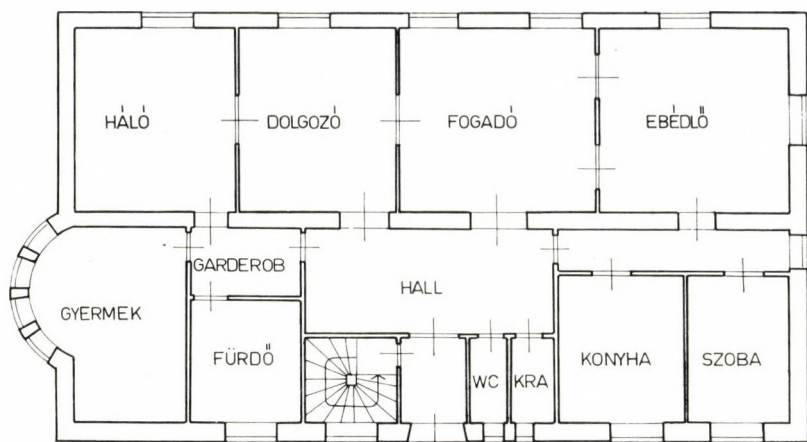
25. A Déri Múzeum emeleti alaprajza

26. A budapesti Néprajzi Múzeum pályaterve (1923)



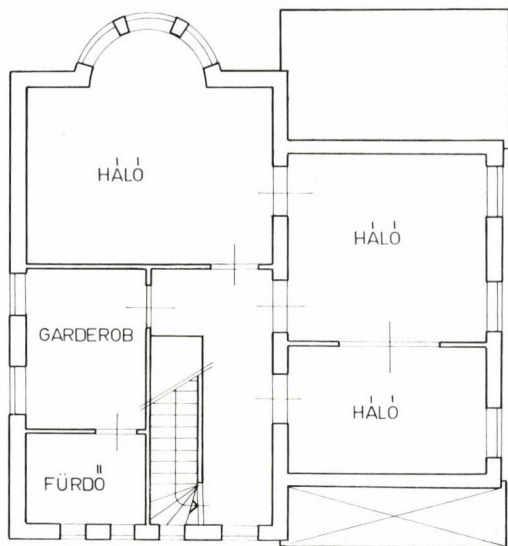
27. A budapesti Rezső téri fogadalmi templom pályaterve (1927)



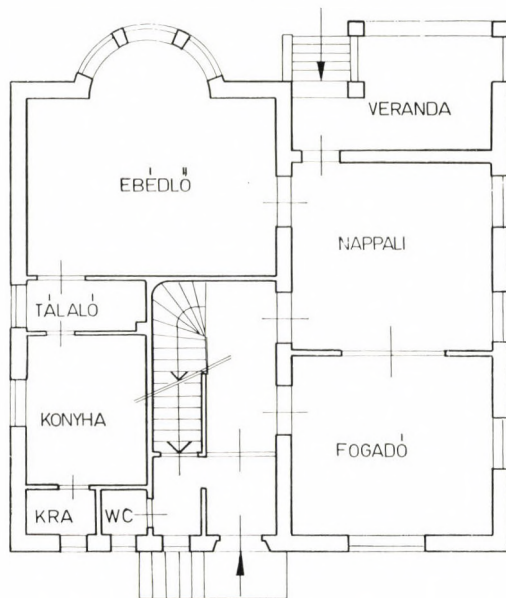


28. Társasház tanári lakása a debreceni Tudományegyetem részére (1929) — Alaprajz

29. Kétszintes társasház tanári lakása a debreceni Tudományegyetem részére (1929) — Alaprajzok



EMELET

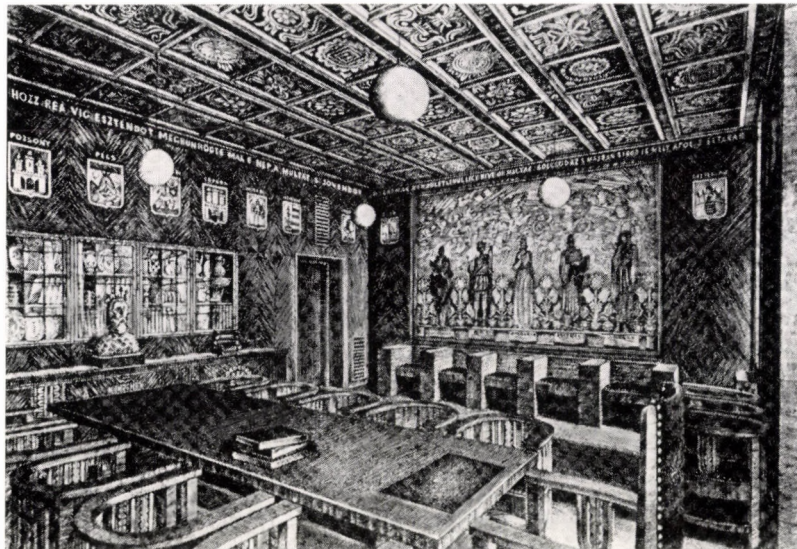


FÖLDSZINT

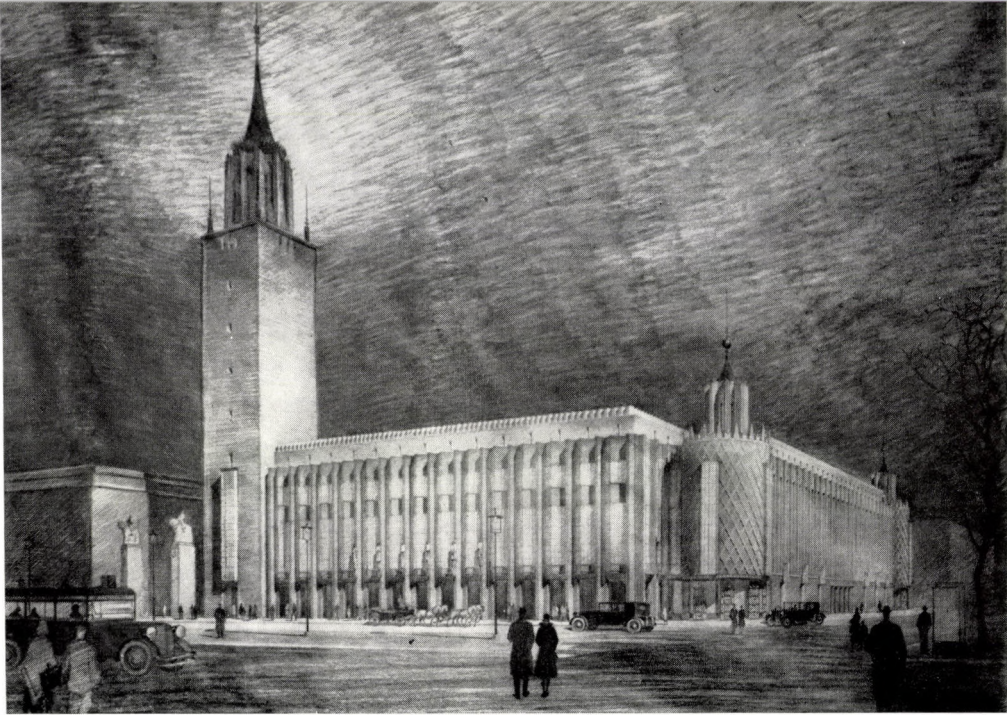




30. A debreceni Tudományegyetem diákolthónának terve (1929–1930)

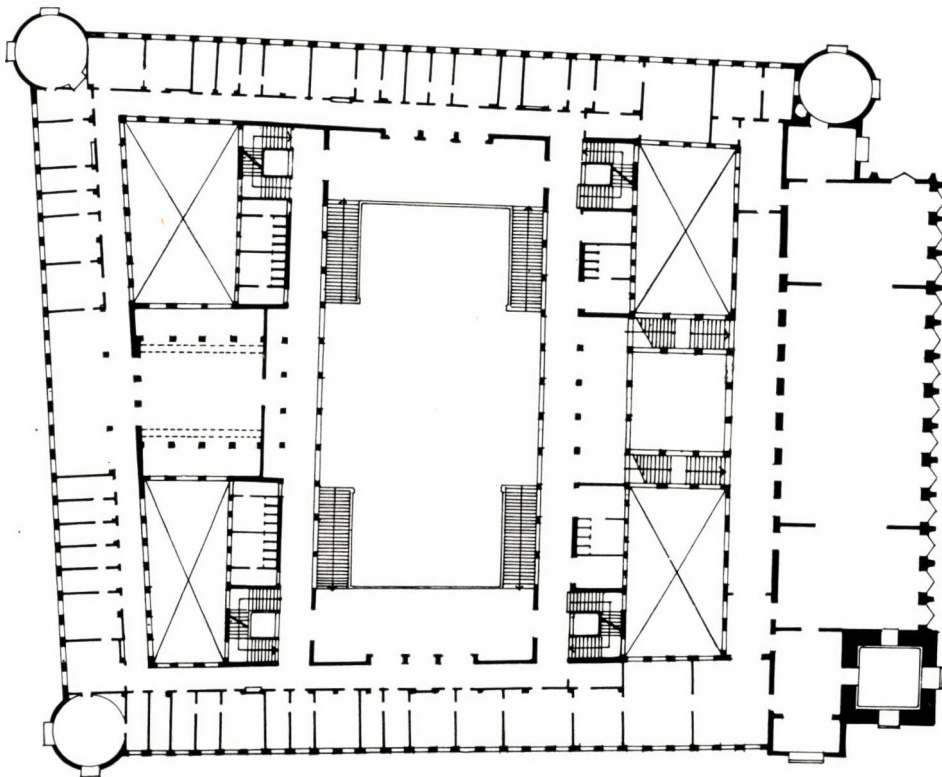


31. Pittsburgh. Az egyetem kollégiumának magyar terme (1930–1939)



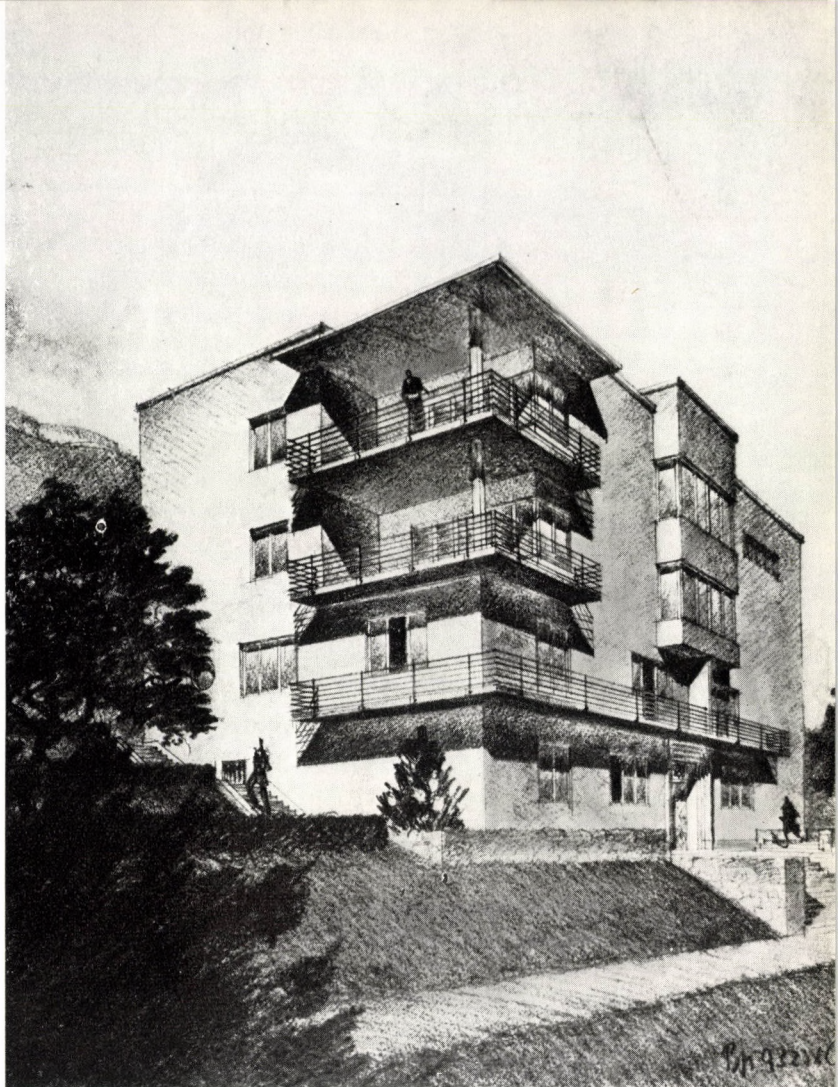
32. A debreceni városháza pályaterve (1931)

33. A debreceni pályaterv első emeleti alaprajza



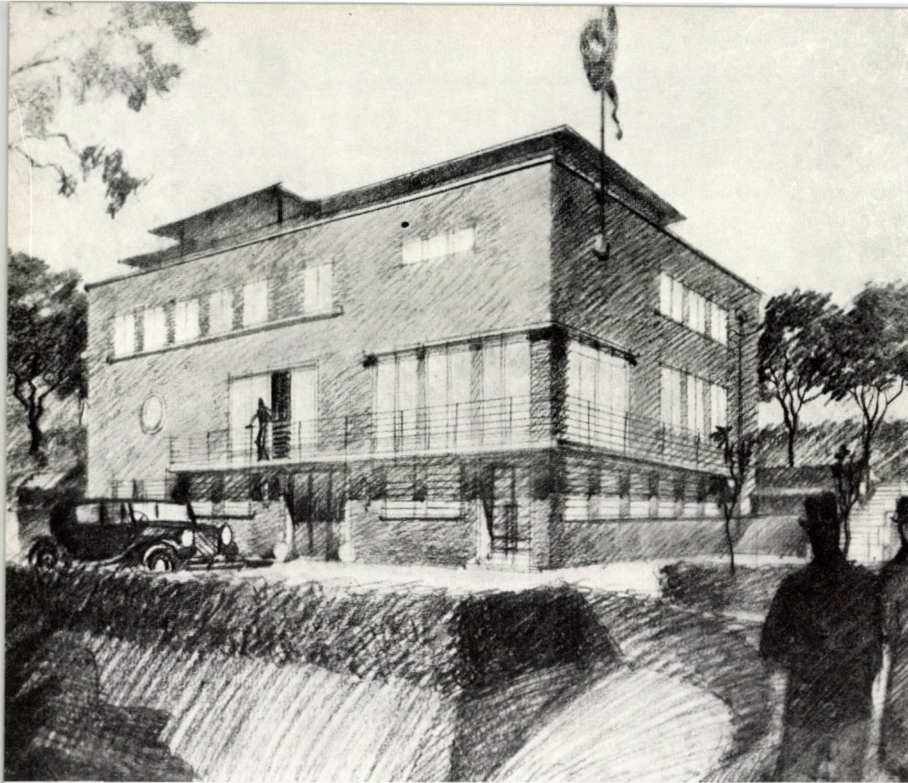


◁ 34. Budapest. Honvéd utca. Az Elektromos Művek
főbbszintes lakóháza. Román Ernővel közös terv alapján
(1926–1931)

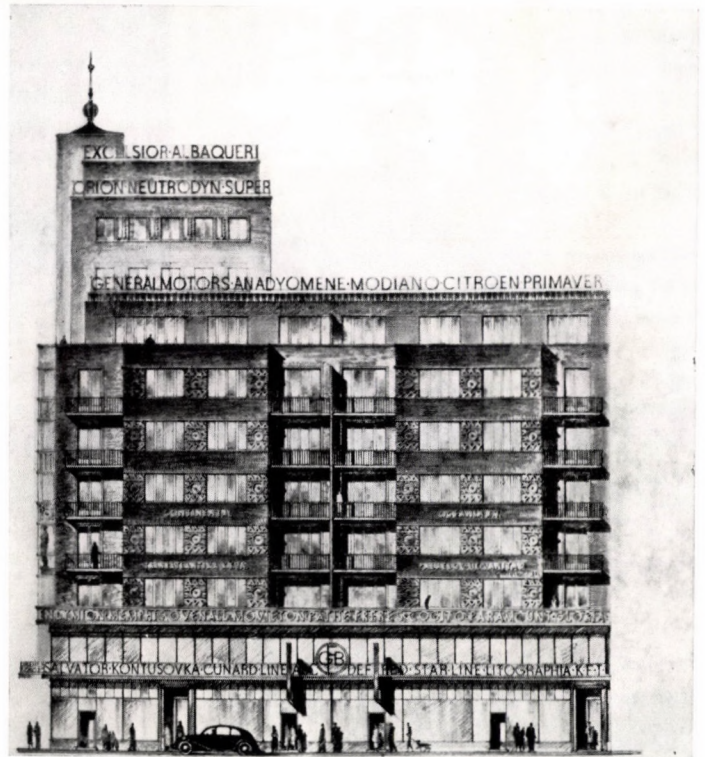


35–36. Budapest. Orom utca 18/a. Többszintes bérvilla korabeli rajza
és a megvalósult épület részlete (1932–1933)





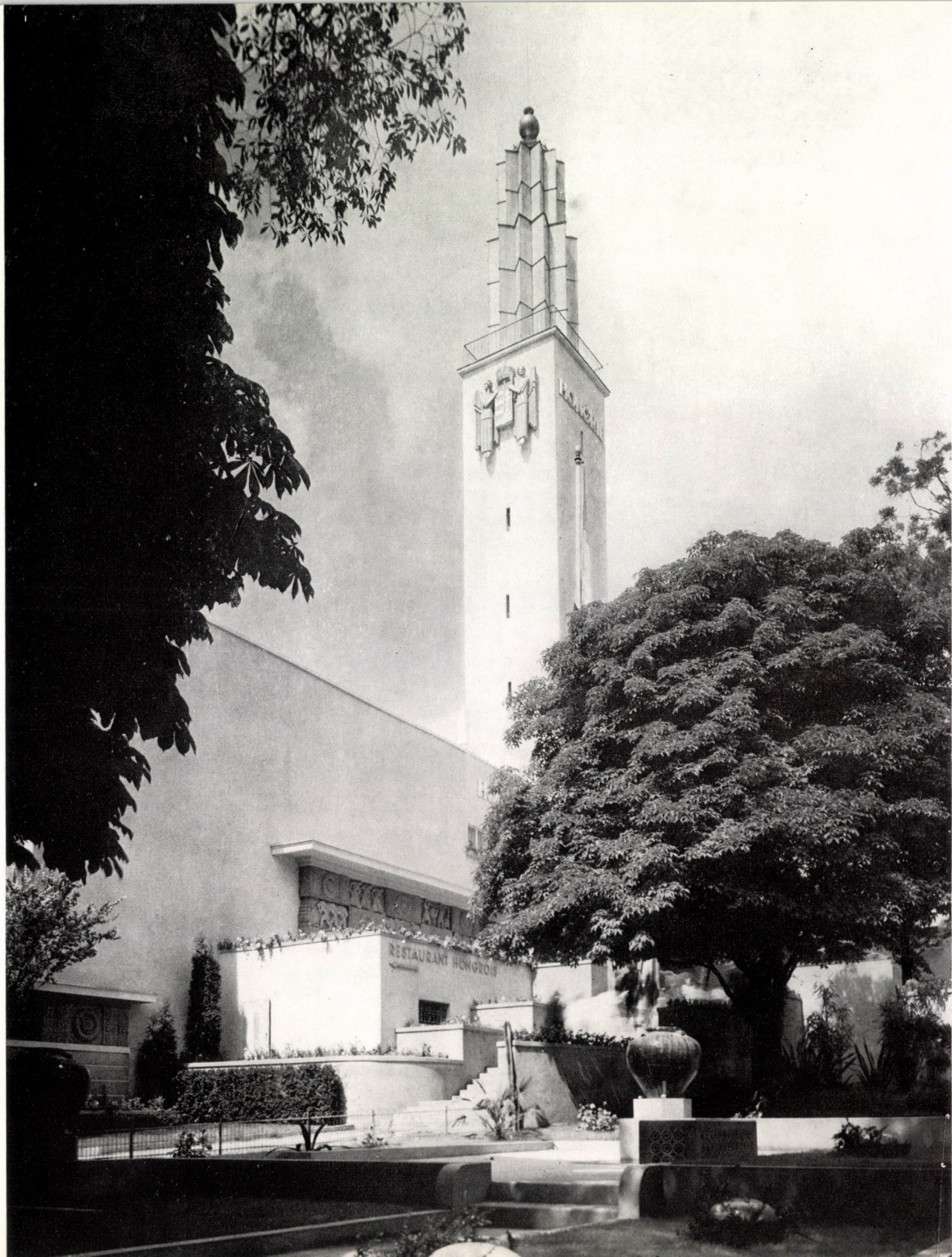
37. Budapesti lakóház vázlata (kb. 1933)



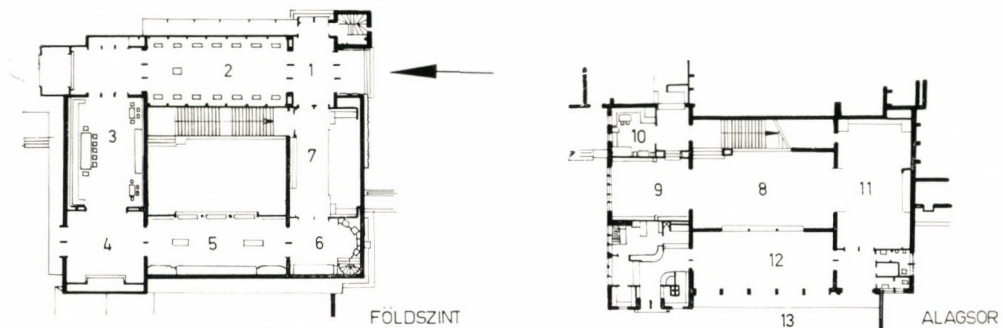
38. Budapest. Rákóczi út 12. Többszintes lakóház és üzlet terve (1935)



39. Brüsszel. A viláikiállítás magyar pavilonja (1935)



40. Párizs. A világkiállítás magyar pavilonja (1937)

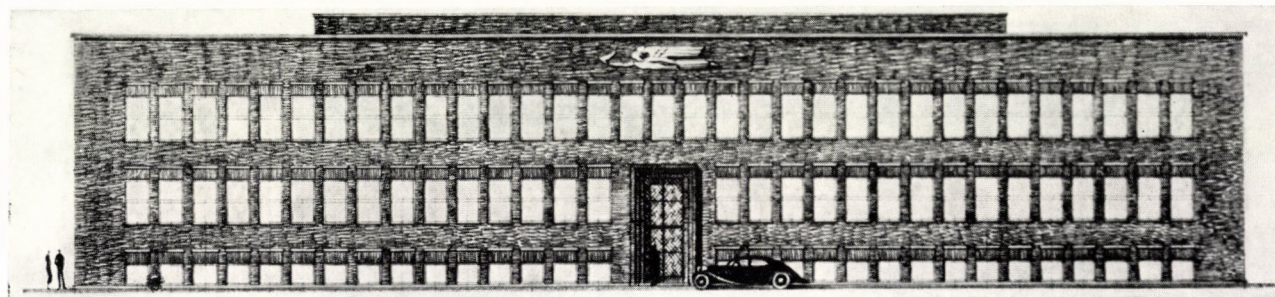


41. A párizsi világkiállítás magyar pavilonjának alaprajzai: 1. Belépő, 2. Díszterem, 3. Idegenforgalmi terem, 4. Budapest-terem, 5. Képzőművészeti terem, 6. Színházművészeti terem, 7. Kortárs művészeti terem, 8. Díszcsarnok, 9. Zeneterem, 10. Parasztszoba, 11. Mezőgazdasági terem, 12. Étterem, 13. Éttermi terasz

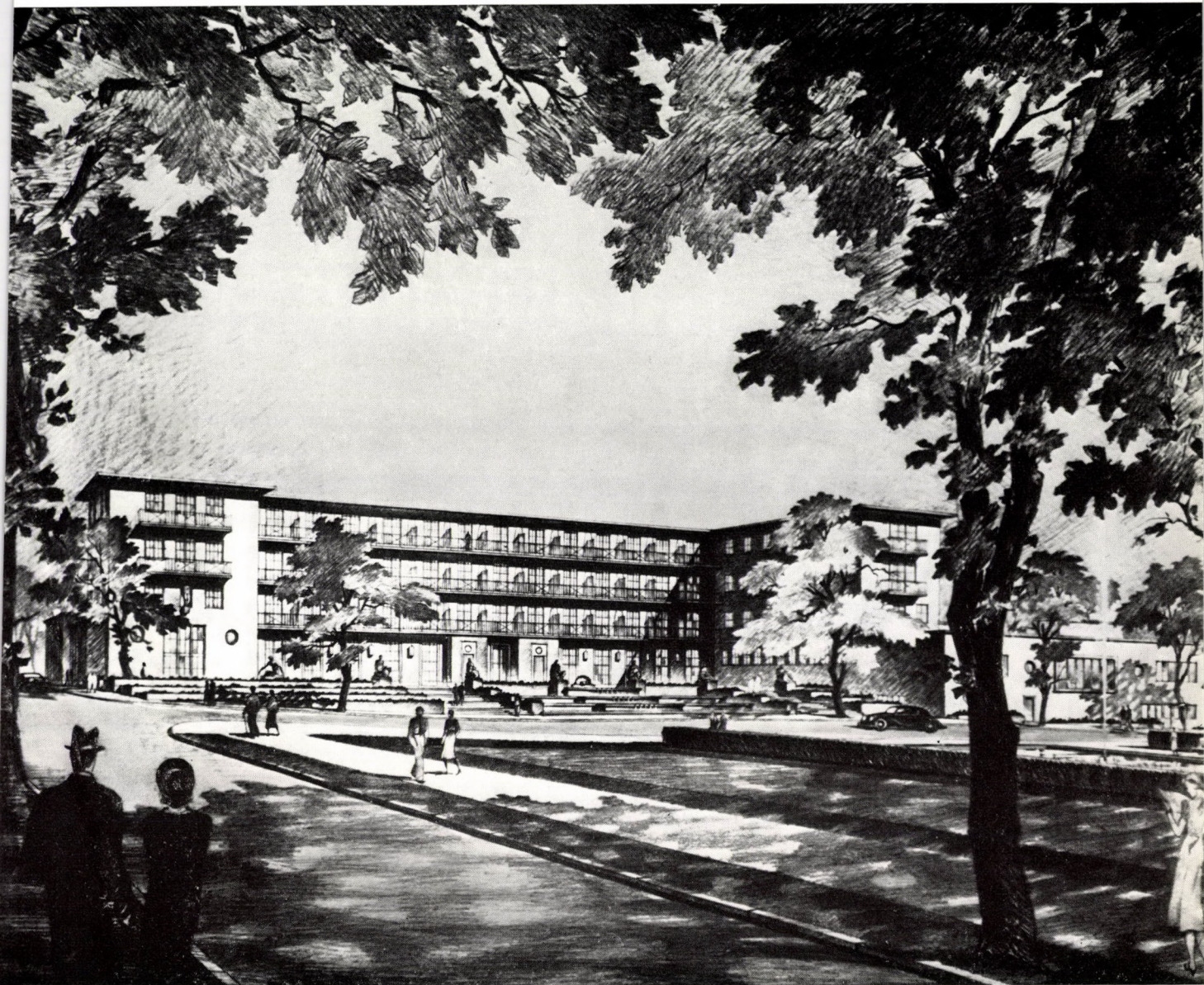
42. A párizsi világkiállítás magyar pavilonjának részlete

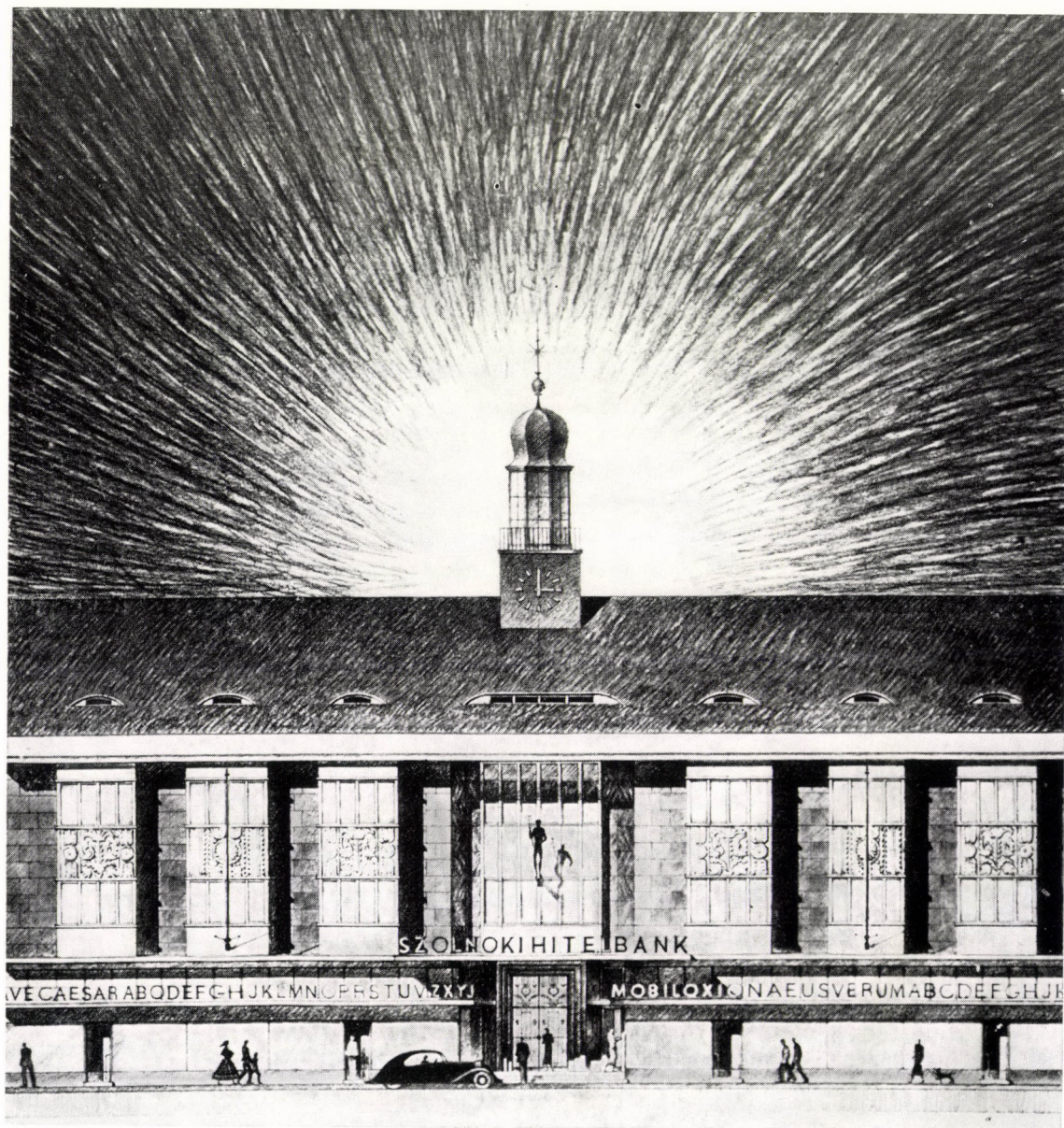


43. Budapest. A Danuvia-gyár irodaháza (1936)



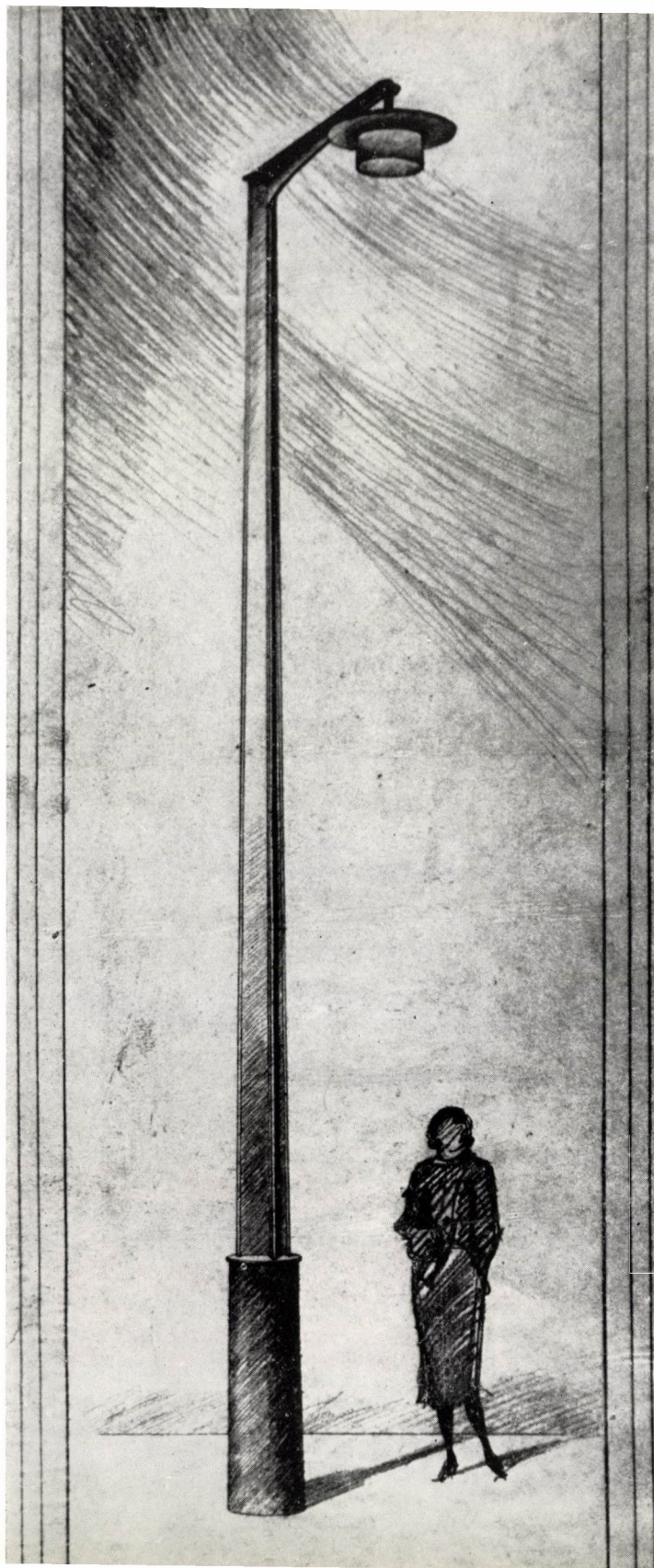
44. Debrecen. A nagyerdei Csokonai gyógyfürdő és szálló tervének távlati képe (1938)

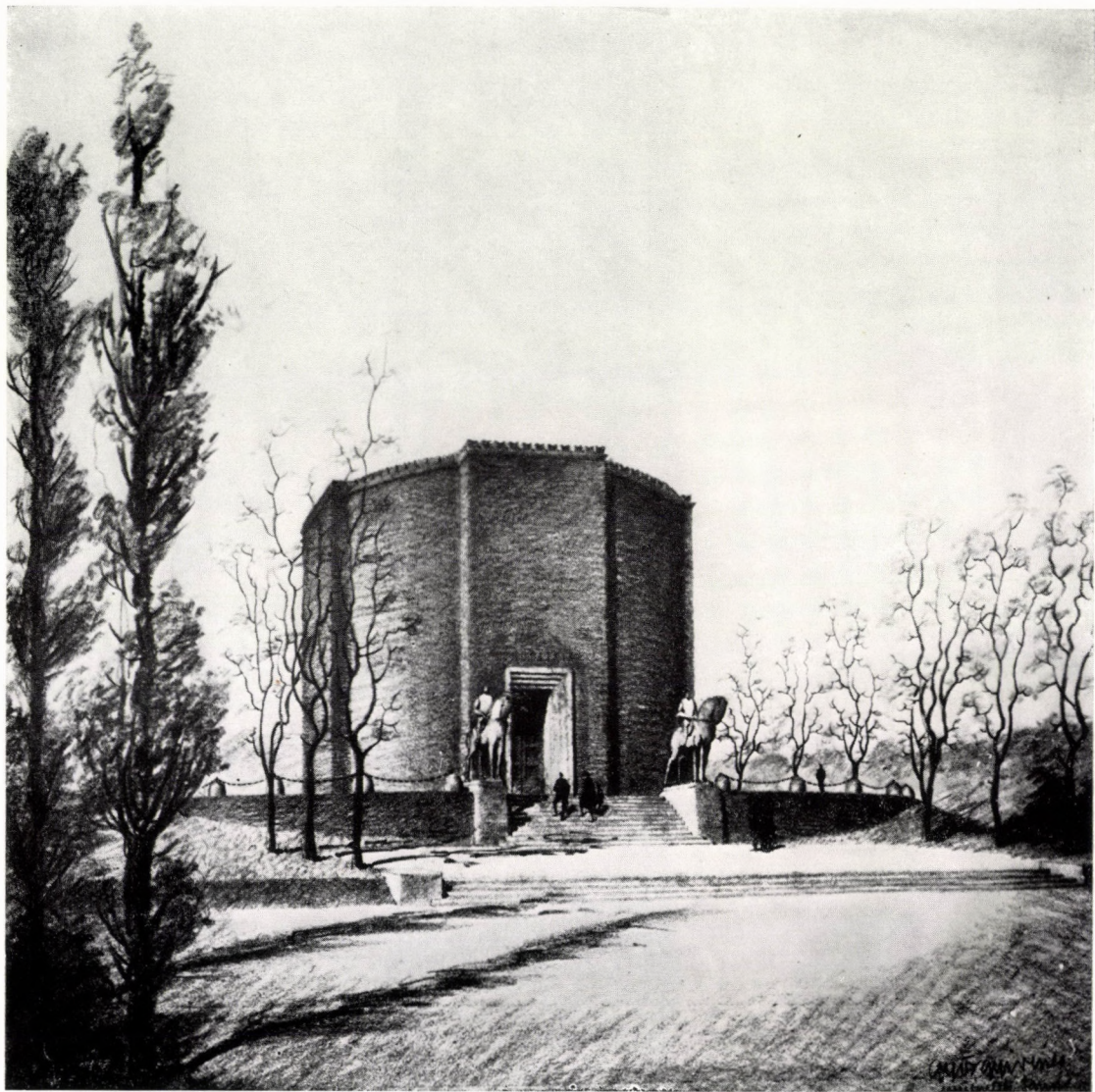




45. A Szolnoki Hitelbank székházának terve (1937)

46. Közvilágítási lámpa terve (1937)





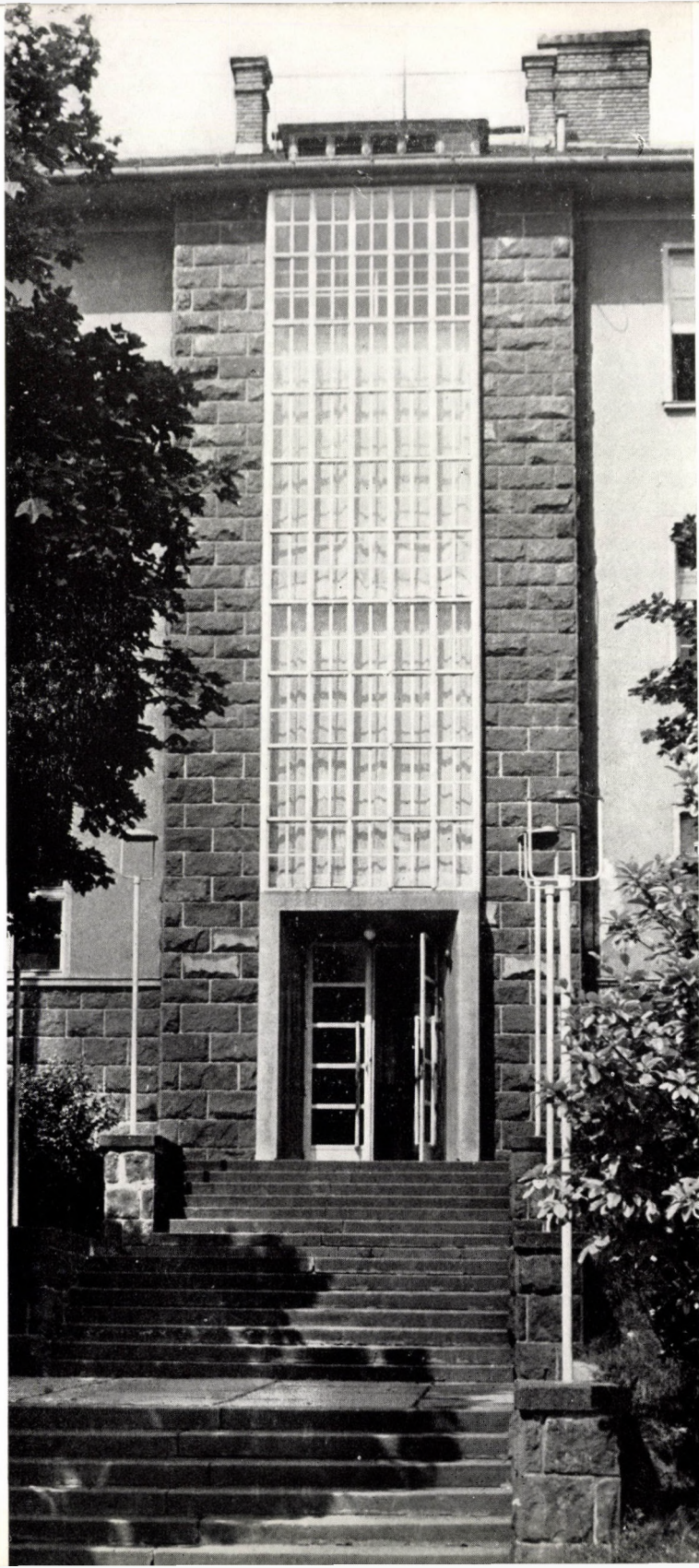
47. Debrecen. A hősök temetőjének emlékmű-terve (1938 körül)

48. Budapest, Tomcsányi út. Elemi iskola (1940–1941)



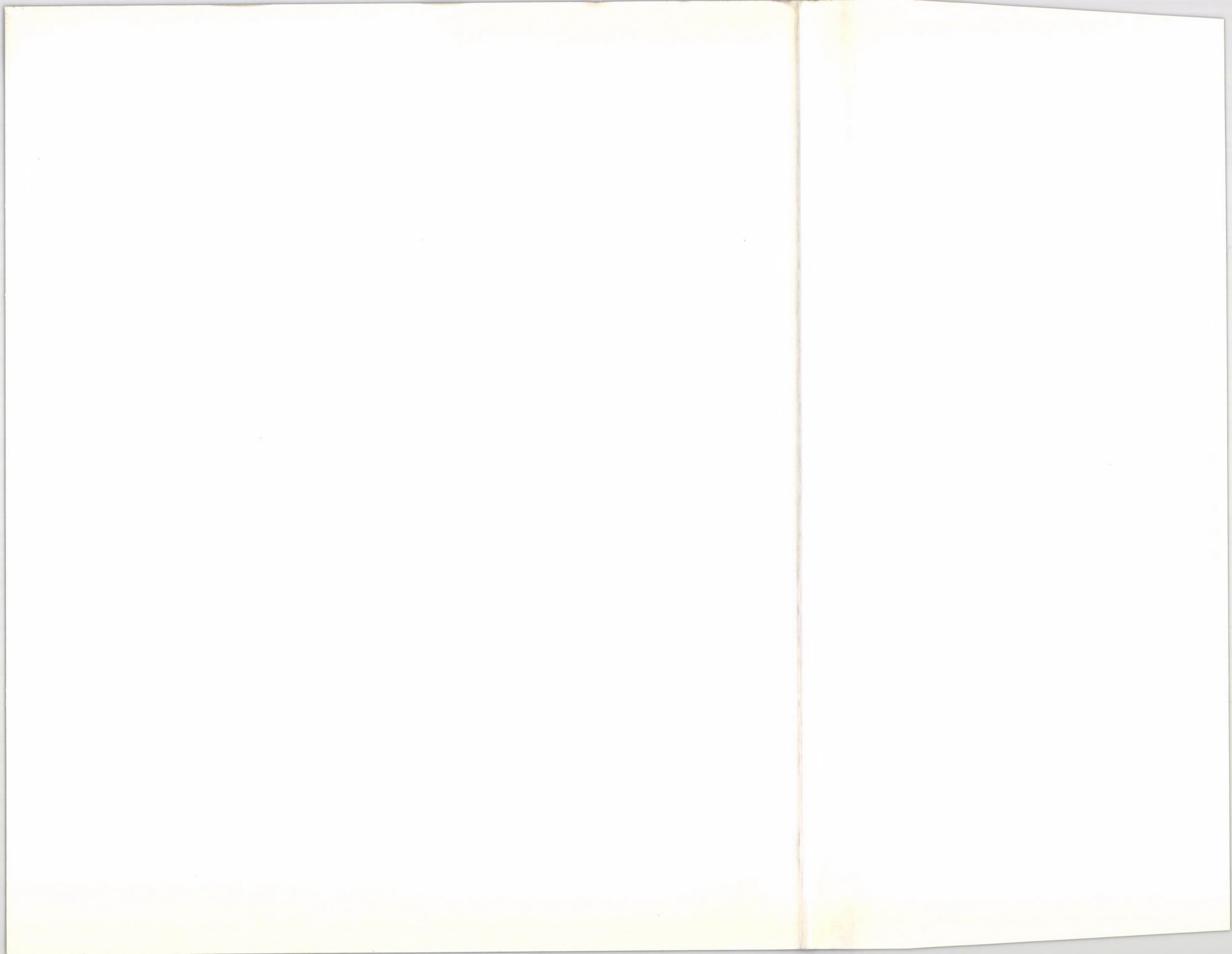


△ 49. Balatonalmádi. Általános iskola
(1948) — Főbejárati oldal



50. A balatonalmádi iskola kerti
kijárója





Ára: 40,— Ft

AZ ARCHITEKTÚRA SOROZATBAN
JELENT MEG

MAJOR MÁTÉ

Pier Luigi Nervi

DERCSÉNYI BALÁZS

Árkay Aladár

KUBINSZKY MIHÁLY

Adolf Loos

BEKE LÁSZLÓ—VARGA ZSUZSA

Kozma Lajos

LUCIEN HERVÉ

Építészet és fénykép

NAGY ELEMÉR

Le Corbusier

MAJOR MÁTÉ

Breuer Marcel

MÁTÉ PÁL

Richard Neutra

PÁL BALÁZS

Kós Károly

GÁBOR ESZTER

**A CIAM magyar csoportja
(1928—1938)**

PREISICH GÁBOR

Walter Gropius

MAJOR MÁTÉ

Goldfinger Ernő

MENDŐL ZSUZSA

Málnai Béla

KÓSA ZOLTÁN

Kenzo Tange

NAGY ELEMÉR

Erik Gunnar Asplund